

FILOSOFISKA FAKULTETEN
INSTITUTIONEN FÖR SKANDINAVISKA SPRÅK OCH
LITTERATUR

Valentina Kežić

Översättning av prepositionsfraser mellan svenska och kroatiska

Masterarbete

Handledare: Zvonimir Novoselec, universitetslektor

dr. sc. Bodil Zalesky, universitetslektor

Zagreb, september 2016

Innehåll

1. Inledning	1
2. Översättning av prepositionsfraser	1
2.1. Prepositionsfraser i svenska	2
2.2. Prepositionsfraser i kroatiska	3
2.3. Jämförelse av svenska och kroatiska prepositionsfraser från översättningsperspektiv	4
3. Slutsats	9
4. Översättning av svenska texter	10
4.1. Jonas Gardell – Så går en dag ifrån vårt liv och kommer aldrig åter	10
4.1.1. Jonas Gardell – I tako ode jedan dan našeg života da se nikad više ne vrati – översättning	20
4.2. Det här är Arbetsförmedlingen	30
4.2.1. Što nudi švedski Zavod za zapošljavanje – översättning	39
5. Översättning av kroatiska texter	49
5.1. Skroman ali uman	49
5.1.1. Enkel men tankfull – översättning	53
5.2. Na jesen ili zimu? I u HDZ-u i u Mostu sve uvjereniji da se Vlada ne može spasiti	58
5.2.1. I höst eller i vinter? För HDZ precis som för Most blir det mer och mer säkert att regeringen inte kan räddas – översättning	63
5.3. Mali i obiteljski hoteli – Split	68
5.3.1. Familjehotell – Split – översättning	73
6. Källor och litteratur	78

1. Inledning

Syftet med det här magisterarbetet är att beskriva översättningsprocessen när det gäller översättning av prepositionsfraser från svenska till kroatiska och från kroatiska till svenska. I praktiken finns prepositionsfraser i alla typer av texter, både på svenska och kroatiska. Det här arbetet består av fem texter, två som är översatta från svenska till kroatiska och tre som är översatta från kroatiska till svenska. Dessutom finns det också en teoretisk beskrivning av prepositionsfraser i båda språk och i slutsatsen ges en analys av de beslut som fattades vid översättningarna av de nämnda texterna. Det är också viktigt att tillägga att det inte finns någon tidigare forskning som behandlar just det här översättningsproblemet och att det här arbetet och dess lösningar bara är ett av flera möjliga sätt att betrakta översättning av prepositionsfraser.

De fem texterna handlar om olika ämnen och uppvisar olika stilar. Den första texten är en skönlitterär text, närmare bestämt ett avsnitt ur Jonas Gardells roman *Så går en dag ifrån vårt liv och kommer aldrig åter* från 1998. Romanen handlar om dagens samhälle betraktat genom några vanliga människors liv, fyllda av ångest och ouppfyllda drömmar. Den andra texten är en broschyr utgiven av den svenska arbetsförmedlingen. Den är en mer officiell text som visar läsarna hur de kan använda arbetsförmedlingen och dess program vid jobsökning.

Den tredje texten är en filmvetenskaplig text, en artikel ur *Hrvatski filmski ljetopis* (tidskrift publicerad av den kroatiska filmföreningen) om den kroatiska regissören Zvonimir Berkovićs verk. Den fjärde texten är en tidningsartikel ur den kroatiska dagstidningen *Jutarnji list* som handlar om den politiska situationen i Kroatien. Den sista texten är en turistisk text som beskriver staden Split och några familjehotell i dess omgivningar.

2. Översättning av prepositionsfraser

När man översätter en text, vill man först och främst göra det så att källtextens betydelse och funktion bevaras i översättningen. Men trots att betydelsen är det viktigaste i översättningsprocessen, kan man inte utelämna grammatiken. Flera översättningsproblem uppkommer på grund av skillnader mellan språk när det gäller deras grammatiska system. De

två språk som betraktas i det här arbetet är båda indoeuropeiska språk, vilket betyder att skillnaderna inte är så stora som om vi hade talat om t.ex. svenska och japanska. Likväl finns det alltid vissa drag som är svåra både för dem som försöker lära sig språket och för dem som försöker översätta det. Det här arbetet kommer att fokusera på ett av dessa drag - prepositioner eller närmare bestämt, prepositionsfraser.

2.1. Prepositionsfraser i svenska

I detta kapitel ska jag titta på hur prepositioner och prepositionsfraser definieras, utformas och används i båda språk och jag kommer att börja med svenska.

I språket kombineras mindre enheter för att bygga större enheter: morfem bygger ord, ord bygger fraser, fraser bygger satser, satser bygger meningar osv. (Andersson, 1993). De viktigaste enheterna för det här arbetet är fraser, som kan vara av olika typer. Fraser består ofta av ett huvudord som bestämmer hela frasens egenskaper och bestämningar (ett eller flera ord) som ger mer information om det som huvudordet syftar på. (Andersson, 1993). Den här distributionen är ett exempel på underordning, men led kan också vara likvärdiga vilket kallas för samordning. Till exempel, *ligga i sängen* är en underordnad fras, där *ligga* fungerar som huvudord och *i sängen* som bestämning, medan *dag och natt* är en samordnad fras i vilken båda ord befinner sig på samma nivå och där vi inte kan komma fram till vilket ord som skulle kunna betraktas som huvudord¹.

Prepositionsfraser innehåller naturligtvis prepositioner, som är en oböjlig ordklass. En preposition är huvudordet i en prepositionsfras, medan bestämningar är nominala led (nominalfras, infinitiv eller nominal bisats) som kallas för rektionsled eller kortare rektion. (Andersson, 1993). Till exempel, i frasen *på golvet* fungerar ordet *på*, som är en preposition, som huvudord, medan ordet *golvet*, som är ett substantiv, fungerar som rektionsled eller rektion. Dessutom kan själva prepositionsfraserna själva fungera som bestämningar till ett annat huvudord (t.ex. i frasen *sitta på golvet* fungerar hela frasen *på golvet*, som är en prepositionsfras, som bestämning till huvudordet *sitta*), vilket betyder att prepositionen som ordklass i det här fallet anknyter ett underordnat nominalt led (rektion) till dess huvudord. Ibland kan en preposition kombineras med en rektion som är ett adverb (*tills nu*), en

¹exemplenaur *Grammatik från grunden* (Andersson, 1993)

prepositionsfraser (*sedan före jul*) eller ett räkneord (*över trettio*), eller även användas ensam, utan rektion¹.

Prepositionerna själva är oftast enkla ord, bestående av ett morfem (t.ex. *i, av, genom, på, ur*), men de kan också vara sammansatta (t. ex. *utav, inåt, bortom*). Normalt står de framför sin rektion, men de kan ibland stå efter den, vilket kallas för postposition (t.ex. *året runt*). (Andersson, 1993). När det gäller funktion fungerar hela prepositionsfrasen oftast som adverbial (beskriver rum, tid, sätt mm, t.ex. *på golvet, i fem minuter, genom dörren*) eller attribut (*en avhandling om Freud*), men den kan också fungera som agent (inledd med *av*, t.ex. *av polisen*) eller predikativ (*vara med barn*) (Bolander, 2001).

Problemet med prepositioner och följaktligen prepositionsfraser är att det är inte alltid klart vilken preposition som ska användas eller varför just denna. Vissa säger att det inte ens är klart för svenskarna själva, eftersom prepositionens betydelse blir vag eller utvidgad i vissa situationer (Bolander, 2001). Samtidigt finns det också regler man måste följa och allt detta gör det svårt att översätta prepositioner och prepositionsfraser.

2.2. Prepositionsfraser i kroatiska

I detta kapitel ska jag fokusera på hur prepositioner och prepositionsfraser definieras, utformas och används i kroatiskan. I kroatiska grammatiken fungerar prepositioner på ett likadant sätt som på svenska. Enligt Barić (m. f., 1997), är prepositioner ord som syftar på olika relationer mellan det som substantiv eller pronomina betyder. Såsom i svenskan är de en del av en sluten ordklass som består oftast av enkla prepositioner (i kroatiska: *na, o, pod, u* osv.), men som kan också innehålla sammansatta (t.ex. *izvan, nasuprot, uoči* osv.) eller avledda prepositioner (t.ex. *duž, širom, pomoću* osv.). (Barić, 1997)

Prepositioner kombineras med substantiv för att bygga prepositionsfraser (på kroatiska kallas dem för *prijedložni izrazi*) (Barić m. f., 1997). Substantiv kommer nästan alltid efter prepositioner och det finns bara få prepositioner som kan stå både framför och efter substantivet (*radi, unatoč, usprkos, uprkos*). Vad är viktigt här är att kroatiskan har mer kasus än svenskan och att de substantiv som står efter prepositioner måste vara i ett särskild kasus vilken prepositionen kräver, vilket kallas för prepositionens rektion. De flesta prepositioner

¹ Ibid.

kräver ett kasus (mest genitiv), men det finns vissa som kan kräva två eller tre olika kasus, enligt situationen (Barić med flera, 1997). I kroatiskan fungerar prepositionsfraser mest som adverbial (t.ex. *kroz vrata, u subotu*) eller attribut (*žena s ukusom*), samma som i svenskan.

2.3. Jämförelse av svenska och kroatiska prepositionsfraser från översättningsperspektiv

I tidigare kapitlen (2.1. och 2.2.) definierades prepositioner och prepositionsfraser i båda språk och genom dessa beskrivningar visas det att det finns många likheter mellan hur prepositionsfraser byggs och används i svenskan och kroatiskan. I båda språk finns rektion efter prepositionen och i båda språk är prepositionsfraser mest använda som adverbial eller attribut.

En av de största skillnaderna är att prepositionsfraser kan fungera som agent i passiva meningar, i vilka de är inledda med preposition *av*. I kroatiskan föredrar man i allmänhet att använda aktiv i stället för passiv, vilket betyder att de passiva meningar i svenskan som har agent inledd med *av* måste omformuleras till aktiva meningar när man översätter de till kroatiska (och vice versa). Det finns flera exempel på detta i de här översatta texterna:

(1) *Ibland tänker Håkan att han låter sig kontrolleras för mycket av sitt överjag.*¹

Ponekad misli da ga njegov superego previše kontrolira.

(2) *Premijera Oreškovića ionako malo tko doživljava kao snagu koja bi mogla zaustaviti negativne trendove, s izuzetkom dijela Mosta.*²

Premiärminister Orešković betraktas inte av många som en kraft som skulle kunna stoppa de negativa trenderna, om vi utesluter en del av Mosts medlemmar.

Däremot finns en fras i kroatiskan som kan fungera som agent (*od strane + genitiv*) men den är inte helt acceptabel och används mest när en passiv konstruktion är oundviklig.

Nästa största skillnad är att rektion i kroatiskan, i fall av nominala ord, böjs enligt böjningsreglerna, vilket syns på morfologisk nivå. Rektion i svenskan, däremot, utom genitiv (*till hands*), resten av gammal dativ (*till handa*), och personliga pronomens objektsform visar inget kasus på morfologiskt nivå.

(3) *Ibland har bandet fått gå medan de somnat i soffan.*¹

¹ ur *Så går en dag ifrån vart liv och kommer aldrig åter*

² ur *Na jesen ili zimu?*

*Ponekad bi vrpca i nastavila dalje dok su oni spavali **na kauču**.*

När det gäller prepositionsfraser som adverbial, märks det att de mesta är rums- eller tidsadverbial. Rumsadverbial är lika i svenskan och kroatiskan. I de flesta fall är den preposition som är huvudord inte svår att översätta. Ungefärligt översätts *i* eller *inom* som *u*, *på* som *na*, *under* som *pod* eller *ispod*, *vid* som *za* eller *uz*, *genom* som *kroz* osv.

(4) Önskas: lägenhet **i innerstan**, 3-4:a, äldre, högt i tak, stuckatur, balkong, kachelugnar, låg hyra.²

*Traži: trosobni ili četverosobni stan **u centru**, stariji, s visokim stropom, štukaturom, balkonom, kaljevim pećima, niskom stanarinom.*

(5) Därför står Pias tavlor uppradade **på golvet** utefter väggarna.³

*Zato Pijine slike stoje **na podu**, prislone uz zid.*

(6) **Under fliken** Yrke och framtid hittar du Yrken A-Ö och Yrkeskompassen som innehåller information om de flesta yrken, hur du kvalificerar dig till dem och hur framtidsutsikterna ser ut för varje yrke.⁴

***Pod izbornikom** Posao i budućnost (Yrke och framtid) nalazi se abecedni popis poslova (Yrken A-Ö) i poslovni kompas (Yrkeskompassen) koji pružaju informacije o većini poslova, o potrebnim kvalifikacijama i o budućnosti pojedinog zanimanja.*

Naturligtvis finns det undantag också, särskilt när det gäller vissa byggnader eller när det gäller rörelser:

(7) Anna och Håkan går aldrig **på bio** numera.⁵

*Anna i Håkan više ne idu **u kino**.*

(8) Nakon što je cijeli život slušao kako svi putovi vode **u Rim**, rimski car Dioklecijan shvatio je kako to mora biti jedina istina.⁶

*Efter att han hela sitt liv hade fått höra att „alla vägar bär **till Rom**“, förstod den romerska kejsaren Diokletianus det som att det måste vara den enda sanningen.*

¹ ur *Så går en dag ifrån vart liv och kommer aldrig åter*

² ur *Så går en dag ifrån vart liv och kommer aldrig åter*

³ ur *Så går en dag ifrån vart liv och kommer aldrig åter*

⁴ ur *Det här är Arbetsförmedlingen*

⁵ ur *Så går en dag ifrån vart liv och kommer aldrig åter*

⁶ ur *Mali i obiteljski hoteli*

När det gäller tidsadverbial, blir situationen ännu mer komplicerad. Det finns egentligen inga så klara tendenser som med rumsadverbial. Först finns det problem med fraser som *i morgon* eller *i dag* för vilka är det inte klart om de är prepositionsfraser eller adverb, särskilt eftersom de kan också skrivas som *imorgon* eller *idag*. I alla fall, på kroatiska är de alla adverb (*danas, sutra*).

När det gäller duration, verkar det att svenskan föredrar att använda prepositioner, medan kroatiskan verkar uttrycka det mest utan prepositioner. Men det är viktigt att säga att svenskan egentligen kan uttrycka duration utan prepositioner, medan kroatiskan kan använda prepositioner i vissa fall.

(9) *Det enda hon numera känner igen är sitt hår, för det har hon blonderat på samma sätt i femton år.*¹

Na sebi prepoznaje još samo kosu, i to zato što je boji u istu plavu nijansu već petnaest godina.

När vi talar om dagar, använder svenskan *på*, medan kroatiskan använder *u* i flesta fall. När det gäller år, behöver varken kroatiskan eller svenskan prepositioner; men när det gäller tidsperiod använder svenskan mer prepositioner än kroatiskan, eftersom kroatiskan kan uttrycka det genom substantivets kasus.

(10) *Na žalost, ono što će Berković ponuditi 1980-ih i 90-ih bit će jako daleko od onog što je ostvario u svoja prva dva igranofilmska rada.*²

Tyvärr var det som Berković gav under 1980- och 1990-talet långt från de succéer av hans första två filmverk.

Dessutom använder svenskan *vid* i fraser som *vid hennes ålder*, *vid tiden* och *vid denna tidpunkt* medan kroatiskan använder *u* (*u njezinim godinama, u doba, u ovom trenutku*).

(11) *Njemu su u ključnom trenutku svi putovi vodili u – budući Split.*³

För honom bar vid en betydelsefull tidpunkt alla vägar till – det framtida Split.

Naturligtvis finns det exempel för vilka är det lättare att välja prepositionen. I dessa fall blir *inom unutar*, *efter* blir *nakon*, och *iz* blir *från*.

¹ ur *Så går en dag ifrån vart liv och kommer aldrig åter*

² ur *Skroman ali uman*

³ ur *Mali i obiteljski hoteli*

(12) *Du som är mellan 16 och 24 år och inte har hittat ett arbete inom tre månader kan delta i jobbgarantin för ungdomar.¹*

Ako imate između 16 i 24 godine, a niste uspjeli pronaći posao unutar tri mjeseca, možete sudjelovati u programima osiguranja zapošljavanja za mlade.

(13) *Gotičke i renesansne građevine umjetnički su okrunjene remek-djelom iz 13. stoljeća, portalom katedrale sv. Lovre, s potpisom Majstora Radovana.²*

Bland byggnader från gotik och renässans står en konstnärlig kronjuvel, ett mästerverk från 1200-talet – sankt Laurentius katedralens portal, byggd av Mäster Radovan

I en viss kontext kan svenskan uttrycka betydelser genom prepositionsfraser i vilken kroatiskan inte kan. Det gäller ålder. På svenska kan man säga att *hon är över trettio* eller *de under 25* medan på kroatiska måste man använda en annan slags fras (man kan säga *ona je u tridesetima* eller *prešla je tridesetu*), åtminstone när det gäller standardspråk.

(14) *Hon är över trettio och har inte lyckats få nästans där hon har rätt att vara kvar.³*

Prešla je tridesetu i još nije uspjela pronaći stan u kojem bi imala pravo ostati.

Jag har skrivit att prepositionsfraser används till och med som attribut. I vissa fall använder båda språk prepositionsfraser i den där funktionen, men i andra har det ena språket en prepositionsfras medan den andra har en annan konstruktion. Exempel på fall när båda har en prepositionsfras finns i alla fem texter:

(15) *Pia är ändå en vuxen kvinna med en vuxen kvinnas kultiverade smak.⁴*

Pia je ipak odrasla žena s kultiviranim ukusom odrasle žene.

(16) *Goste dočekuje u blizini mora, nudeći smještaj u klimatiziranim sobama s televizorom, telefonom i mini barom.⁵*

Gäster är välkomnade i närheten av havet, med bostad i klimatiserade rum med television, telefon och minibar.

¹ ur *Det här är Arbetsförmedlingen*

² ur *Mali i obiteljski hoteli*

³ ur *Så går en dag ifrån vart liv och kommer aldrig åter*

⁴ Ibid.

⁵ ur *Mali i obiteljski hoteli*

Däremot finns det flera fall i vilka svenskan använder en prepositionsfras medan kroatiskan inte gör det. I dessa fall utnyttjar kroatiskan sin möjlighet att ändra kasus och använder en fras bestående av två substantiv, medan den andra står ofta i genitiv. Några exempel är:

(17) *Sigurno je samo da građani do ljeta neće na glasačka mjesta, a najrealnija je opcija da će izbori biti na jesen ili na početku zime.*¹

Det enda säkra är att medborgarna inte ska rösta före sommaren, och det mest realistiska alternativet är val i höst eller i början av vintern.

(18) Syftet **med stödet** är att du som har svårt att få ett arbete lättare ska få en anställning.²

Cilj naknade je olakšati zapošljavanje onima kojima je teško naći posao.

I vissa fall använder kroatiskan en kombination bestående av en adjektiv och ett substantiv medan svenskan använder en prepositionsfras:

(19) *Alla väggarna utom en är i betong och går inte att spika i.*³

Svi su zidovi, osim jednog, betonski i nemoguće je zabiti čavle u njih.

Å andra sidan har svenskan något som är ofta omöjligt att översätta till kroatiska med samma struktur: sammansättningar. I vissa fall kan man översätta svenska sammansättningar med en prepositionsfras:

(20) *Hon kan inte köpa sig blått nagellack.*⁴

Ne može si kupiti plavi lak za nokte.

(21) *Det här är Arbetsförmedlingen*⁵

Što nudi švedski Zavod za zapošljavanje

Naturligtvis är det inte möjligt att utforska alla prepositionsfraser i de här fem texterna, så blir det följaktligen många unika fraser kvar. Vissa är lättare att översätta, medan andra är mer

¹ ur *Na jesen ili zimu*

² ur *Det här är Arbetsförmedlingen*

³ ur *Så går en dag ifrån vart liv och kommer aldrig åter*

⁴ Ibid.

⁵ ur *Det här är Arbetsförmedlingen*

komplikerad. Här tittar vi till slut bara på vissa fraser som kan hjälpa vid översättningen av olika typer av texter.

Först finns det fraser i vilka svenskan använder en prepositionsfras medan kroatiskan använder ackusativ:

(22) *Andra – som Pia, som när hon går på café, sitter ensam med en bok och sippar på en kallnad café au lait vid det minsta bordet, omgiven och begraven av ungdomar som hon ägnar eftermiddagen åt att hata.*¹

Drugi ljudi kao što je Pia, koja kada ide u kafić, sjedi sama s knjigom i pijucka već hladnu kavu s mlijekom za najmanjim stolom, okružena i zatrpána mladima, koje mrzi cijelo to popodne.

Det finns också fall (särskilt när det gäller kroppsdelar) i vilka svenskan har en prepositionsfras medan kroatiskan använder kroppsdelens som subjekt.

(23) *Det svider i Håkans ögon.*²

Håkana peku oči.

Svenskan kan också använda *på egen hand* som är ett idiomatiskt uttryck. Till kroatiska översätts det som *sami*. Ett annat uttryck är *göra någonting åt något* som inte finns i kroatiskan i form av en prepositionsfras och översätts med till exempel *napraviti nešto*:

(24) *Det finns mycket du kan göra på egen hand för att hitta ett nytt jobb.*³

Pri traženju novog posla, mnogo toga možete poduzeti i sami

(25) *Vad ska hon göra åt det?*⁴

Što da sad napravi?

3. Slutsats

Det här magisterarbetet betraktade översättningen av prepositionsfraser mellan svenskan och kroatiskan genom översättningar av fem texter. Till slut blir det klart att svenskan använder

¹ ur *Så går en dag ifrån vart liv och kommer aldrig åter*

² ur *Så går en dag ifrån vart liv och kommer aldrig åter*

³ ur *Det här är Arbetsförmedlingen*

⁴ ur *Så går en dag ifrån vart liv och kommer aldrig åter*

prepositionsfraser mycket mer än kroatiskan. Det händer mest eftersom kroatiskan har kasus som kan utnyttjas i vissa kontexter för att undvika användning av prepositionsfraser. Dessutom finns det mer passiva meningar i svenskan medan kroatiskan föredrar aktiva meningar, vilket betyder att svenskan använder prepositionsfraser för att uttrycka agent. I kroatiskan behövs den inte. Syntaktiska funktioner av prepositionsfraser är inte så olika när det gäller de här språken: båda använder dem oftast som adverbial eller attribut. När det gäller adverbial, blir rumsadverbial enklare att översätta än tidsadverbial och när det gäller attribut har man flera alternativ att välja mellan. Båda språk kan använda prepositionsfraser som attribut, men kroatiskan föredrar ibland att använda en nominal konstruktion, medan svenskan ibland väljer att använda sammansättningar. I alla fall borde man vara väldigt försiktig vid översättning av prepositionsfraser eftersom, även om de finns vissa tendenser, finns det inte några fasta regler.

4. Översättning av svenska texter

4.1. Jonas Gardell – Så går en dag ifrån vårt liv och kommer aldrig åter

1

Grannen ovan har köpt en karaoke-maskin till sina ungar. Det är alltigenom vidrigt.

Barnen sjunger hella dagarna, alltid på högsta volym.

På lördagarna, när de vuxna blir fulla, ska de vuxna sjunga själva.

Också på högsta volym.

De har bara en video att sjunga till. Whitney Houstons „I will allways love you“.

Om och om igen, dag efter dag, kväll efter kväll, „I will always love you“ på högsta volym, och absolut ingen i familjen som kan sjunga.

Jävla Whitney Houston!

Grannen under har kanariefåglar. Säkert tio stycken.

När karaoke-maskinen kommer igång börjar de att skrika.

Mellan fåglarna och Whitney Houston bor Pia. Här har hon sitt liv, och vilket år som helst ska hon få ta över kontraktet.

Huset är byggt på åttiotalet. Alla väggarna utom en är i betong och går inte att spika i.

Därför står Pias tavlor uppradade på golvet utefter väggarna. Det ser ut som om hon aldrig riktigt flyttat in.

Det har hon inte heller. Hennes hem är provisorisk liksom hennes liv är provisorisk.

Hon har en jättelik kyl och en jättelik frys och ett jättelikt tomrum inom sig. Såväl frysen som tomrummet försöker hon fylla med glass men lyckas inte särskilt bra.

Pia är inne i ännu en av sina jag-är-över-trettio-och-har-inte-hittat-nån-att-leva-med-och-jag-måste-få-barn-innan-det-är-försent-kriser.

Hon är över trettio och har inte lyckats få nåstans där hon har rätt att vara kvar. I tretton år har hon flyttat runt i andra hand.

Smugit i trappuppgångar, hukat i tvättstugor, glidit som ett osynligt spöke genom portarna.

„Önskas: lägenhet i innerstan, 3-4:a, äldre, högt i tak, stuckatur, balkong, kakelugnar, låg hyra. Finnes etta i Västra Flemingsberg. Svar till: 'Jag knullar vem som helst för ett förstahandskontrakt!'“

I den här världen finns det närande och det finns tärande. De tärande är de gamla, de sjuka och de arbetslösa.

För dem har man instiftat eftermiddags-TV. Repriser, usla gamla svartvita svenska långfilmer och direktsändningar från riksdagsdebatter. De tärande kan gott ta vad de kan få.

Pia är tärande. Det kommer hon säkert att vara hela sitt liv. Hon gick ut kulturvetarlinjen förra våren, och det har hon ju inte fått nåt jobb på.

- Jag har gått kulturvetarlinjen.

- Jaha, och på vilken tunnelbanestation jobbar du som spärrvakt?

Så hon funderar på att plugga vidare mot en doktor.

Något måste hon göra eftersom hon nu ändå lever.

Fast villkoret är att hon får forskarbidrag. Hennes studieskuld har redan sprungit upp i över tvåhundra tusen.

Jävla enstaka kurser!

Det borde finnas någon som varnar en när man är ung, och dumt och söker enstaka kurser. Någon som skakar på huvudet och skrockar: „Vad ska det här vara bra för? Du kommer aldrig att kunna betala tillbaka. Är det verkligen värt att skuldsätta sig för resten av livet för 40 poäng Filmvetenskap? Vem bryr sig egentligen om Orson Welles?“

När man är ung och tror att man aldrig kommer att bli äldre. Någon borde varna en och säga att det bara är en fråga om några futtiga höstar, jular, somrar. Nu är Pia över trettio och nästan död. Vad ska hon göra åt det?

Hon kan inte köpa sig blått nagellack! Det måste finnas gränser. Pia är ändå en vuxen kvinna med en vuxen kvinnas kultiverade smak. Hon tycker om Unga Klara, hon har sett allt med Etienne Glaser.

Blått nagellack är för tonårstjejer som tuggar nervöst på tuggummi medan de funderar på om de är ordblinda eller bara genuing korkade.

Dress your age! tänker Pia.

Att vara trettio är att vara för gammal för blått nagellack och för ung för ansiktslyft. En jävla skitålder som dessutom förväntas vara ens bästa tid i livet.

Tio år tidigare skulle Pia ha fördrivit tiden på café, men det går inte längre, för där sitter dagens gymnasister i horder, stjälar påtåror, läser läxor och röker cigaretter. De breder ut sig, sina liv, sina ytterkläder, plastkassar och skolböcker åt alla håll utan att märka att det finns några andra där samtidigt som de. Andra – som Pia, som när hon går på café, sitter ensam med en bok och sippar på en kalnad café au lait vid det minsta bordet, omgiven och begraven av ungdomar som hon ägnar eftermiddagen åt att hata.

Hon hatar dem för att de är så nonchalanta och degiga, hon hatar dem för att de inte får cancer av alla cigaretter som de röker, och allra mest hatar hon dem för att de har så mycket tid att ödsla bort.

Tid i sådana mängder att de kan gödsla med den, idissla den, som kossor som i tur och ordning smälter tiden i sina fyra magar. Deras tid är ännu utan slut, och för det hatar Pia dem.

Döden har inte hunnit ifatt dem. Inte ännu utmätt dem. Inte gjort dem rädda och fega.

Därför är de osårbara. Utan att ängslas kan de ta sig tid att göra ingenting – fila naglarna, vara pankar, bomma cigaretter, stjäla använda kaffekoppar och hävda att de bara ska ha påfyllning.

Sist Pia var på Café String satt hon bredvid tre äckliga tonårstjejer som fyllde i ett personlighetstest i Vecko-Revyn. De läste frågorna högt med sina gälla fula röster, rökte, tuggade tuggummi och fnittrade så de skakade medan de kryssade i svaren.

Hur kan man göra personlighetstest när man inte har någon personlighet att testa! ville Pia skrika, med det gjorde hon ju inte. Istället kröp hon ihop bakom kaffekoppen och kände sig tvåhundra år gammal.

Så nu sitter Pia hemma i köket med eftermiddags-TV:n skrällande i rummet bredvid och försöker arbeta och åstadkomma något, för det måste man när man är över trettio och nästan död: en faktagranskning av någon annans arbete om Freud, en egen artikel om Wittgenstein som hon inte vet vart hon ska skicka.

Pia försöker underkasta sig disciplin, försöker motstå impulsen att städa ur kylskåpet, försöker motstå att sortera den rena tvätten, stressad av att åren bara går och att avhandlingen om Freud inte är hennes egen utan någon annas, någon annan jämnårig som har hunnit längre, längre än hon, stressad av den malande instinkten att ingen enda människa i världen behöver ännu en artikel om Wittgenstein, som förresten kommer att bli klar.

Hennes liv skenar. Ändå kommer hon ingen vart.

Vid hennes ålder hade hennes mor redan fått sina tre barn. Vid hennes ålder hade hennes far mindre än halva livet kvar att leva. Det viktiga som skulle hända i deras liv hade redan hänt. De var färdiga med utbildningen, familjebildandet, de hade grundat sina hem, slagit ner pålarna i marken, rotat sig.

Pia har fotografier på föräldrarna från när de var runt trettio. De ser så förskräckligt gamla ut.

Gamla i bemärkelsen vuxna. Gamla i bemärkelsen mogna. Till skillnad från henne själv: Gamall i bemärkelsen „förstår inte hälften av Expressen fredagsbilaga fast jag gärna skulle vilja“.

Det har gått so fort, livet. Om hon hade varit amerikan hade hon åtminstone kunnat stämna någon. Helvete också!

Nyss var hon ung. Nu vill hon gärna tro att hon är ung, och det är stor skillnad. Om bara några år ska hon börja säga: „Man är så ung som man känner sig!“ och då är hon definitivt och slutgiltigt förlorad.

Hon borde aldrig ha slutat röka. Måtte Martin Timell brinna i helvetet. Femton kilo gick hon upp. Ett otäckt lager av fett över hela kroppen. Dallrande, hängande, svällande. När hon tittar i spegeln känner hon inte igen sig längre. Hon stirrar på en småfet, rökfri kvinna och famlar efter fjärrkontrollen för att byta kanal.

I Vecko-Revyn stod det att i år är det inne med transparenta kläder. Der är meningen att bröstet ska synas under blusen. Men det är väl en jättebra idé! Kan man inte få visa arslet också? Eller hade de inte så mycket transparent tyg att det räckte till hennes stjärt?

Vart har hon själv tagit vägen? Det gör henne förvirrad. Det enda hon numera känner igen är sitt hår, för det har hon blonderat på samma sätt i femton år. Men i övrigt. I övrigt.

Var är den unga kvinnan med de fasta bröstet, den markerade midjan och det gränslösa självförtroendet? Hon som satt på en okänd killes axlar och skrek när Stones spelade „Time is on our side“ på Ullevi 1982 – för hon visste att det var om henne som Mick Jagger sjöng: "Time-time-time – is on our side, yes it is!"

De barn som avlades den natten i Göteborgs alla parker är snart myndiga nu. Helvete också! Att nederlaget skulle smyga sig så omärkligt på henne. Det hade hon inte anat.

2

Anna ligger i vattensängen och skriver sin planeringslista. Digitalklockan står på 23:48.

Anna har aldrig lärt sig klockan ordentligt.

Och hon har aldrig lärt sig höger och vänster, måste alltid tveka ett ögonblick och tänka varje gång hon ska halsa på någon, och då hinner pinsamheten skölja över henne och hon rodnar och ler det där generade jätteleendet med alla tänderna.

Det är underligt. Hon trodde att när man var vuxen skulle man bara kunna såna saker alldeles naturligt.

Som klockan och höger och vänster och att inte rodna och väderstrecken och stavning och sånt.

När man var vuxen skulle man veta och kunna och känna – inte bara låtsas. Anna fuskar sig genom livet och väntar hela tiden på de som ska komma och avslöja henne.

Som när prästen frågade: „Tager du denne Klas Håkan till din äkta make att älska i nöd och lust?“ och hon svarade „ja“.

Som om hon var säker.

Egentligen hade hon velat svara: „Hur i helvete skulle jag kunna veta det?“

Men istället sa hon „ja“, och sedan rodnade hon och såg sig omkring och log den där generade, vädjande jätteleendet med alla tänderna, som ser ut som ett hästbett.

Det bränner i henne när hon tänker på det. Fan också att hon har det där jävla hästbettet. Fan fan fan!

Hon har övat in att le med stängd mun, värdigt och en aning hemlighetsfullt, ungefär som Mona Lisa.

Men varje gång hon blir generad rodnar hon ändå och får tårar i ögonen, och munnen öppnar sig och tänderna väller fram, och hon ser ut som en flinande fåne.

Det är underligt. Hon trodde att när man var vuxen skulle man vara säker.

Men till och med nu när hon ligger i sängen och skriver sin planeringslista som inte någon ska läsa, garderar hon sig och skriver kluddigt med flit för att ingen ska kunna se om hon stavar fel.

Planeringslistor är ett sätt att få ordning på sin tillvaro. Istället för att ångestskrika sönder rösten för att man är rädd för precis allting, skriver man en planeringslista. Så gör man när man är vuxen och har ansvar för hus och hem.

Har hon läst i Amelia.

Ibland slås Anna av hur underligt det är att hon är där hon är: att hon ligger i en vattensäng bredvid ett nattduksbord med en digitalklocka och att hon har två barn som ligger och sover i rummet intill och en man som stökar nere i undervåningen.

Att det var så det blev med allting.

När Anna var liten tänkte hon ofta att år 2000 skulle hon vara 37 år.

Det var i en ofattbart avlägsen framtid.

Nu är de alldeles snart där. Det var alltså såhär det blev.

Inte tänker hon en enda märkvärdig tanke. Hon ligger mest och hoppas på att inga fel vid produktionssättningen av premiefakturan igår kväll hamnar på hennes skrivbord i morgon, eftersom allt alltid ska in till den första januari varje år.

Sånt tänker hon på. Inte märkvärdigare än så.

Idag gick hon i alla fall och köpte sig ett nagellack. Ill-rött.

Det är nog första gången på fem år som hon har illröda naglar. Alltid nåt att vara nöjd med. Lite fin ska man vara.

Dessutom måste man försöka ligga i tiden: sluta röka och gå över till rött nagellack och Marabous 200-grams chokladkakor så att man blir fet och kan banta.

Året som går var året hon och Håkan skaffade sig mobiltelefoner.

Så att de alltid skulle kunna bli nådda.

Vem som nu skulle nå dem visste de inte riktigt.

Men det verkade viktigt.

De intalade sig själva att det var viktigt.

Håkan behövde en mobil i firman och Anna ville inte vara sämre. Det var väl på sitt sätt en principalsak.

Som när de köpte fax. De vill hänga med sin tid. Inte hämna utanför sin tid.

Man ska gå på Designtorget och köpa golvljusstakar i järn och kökshanddukar med älgar på. Man måste försöka åtminstone.

Och man ska klippa luggen själv så att man ser ut som Uma Thurman i Pulp fiction, och man ska odla basilika och tycka om Nilecity och Hassan fast man inte fattar hälften, och man ska vara snygg och kul och skärpt och kåt, och man ska hinna ha åsikter – med det hinner Anna aldrig skaffa sig några så hon brukar ta över Håkans – och man ska, man ska, man ska, de är så mycket man ska, särskilt när det bara är två dagar till julafton, och man önskar att man var död, och det enda som finns kvar att hoppas på är att de faller en atombomb över

Ellegård och gör slut på alltsammans, men inte ens det kan man hoppas på längre för det kalla kriget är slut och så var det med den saken.

Såhär ser hennes familj ut: En make, Håkan. Två barn, Jesper, 4.5 år, Niklas, 3 år, och sist men inte minst Oskar, en åttakilos gråvit kastrerad hankatt som piper. Det var det.

De amorterar räntor på ett rött radhus i Ellagård, åker i en silverfärgad Ford nånting plus en rostig gammal Passat från 1980 som går under namnet „mammans bil“.

Forden har cd-spelare och Passaten har något som knastrar.

Klockan har blivit 23:52 och hon ska trycka första gången på SNOOZER-knappen 5:44 i morgon bitti. Vara glad och pigg när hon kollar produktionen och försäkringsbrevens och ser över att premiefakturorna kommit ut som de ska.

Nu hör hon golvet knarra när Håkan tassar runt och släcker ned i huset.

Hon lägger ifrån sig listan och släcker nattlampan. Hon vill att Håkan ska tro att hon redan sover, för hon orkar inte känna efter om hon vill ha sex eller inte.

Så hon gör som hon brukar: drar täcket över huvudet och fuskar.

Det svider i Håkans ögon. Han blundar och masserar tinningarna, försöker mota undan det stänk av ångest som börjat droppa i honom. Dagen är slut och han ska gå och lägga sig. Dropp dropp dropp, droppar det i grottan. Fukten sipprar fram ur stenväggarna, droppar från grottens tak. Så går en dag ifrån vårt liv och kommer aldrig åter, tänker han och masserar tinningarna.

Runt runt rör sig pekfingerarna. Dropp dropp dropp, droppar grottan. Jag vill inte leva mer. Jag vill dö.

Hella kvällen har han varit uppkopplad. Chattat på nätet. Det betyder att man via sin dator låtsas vara någon annan än det man är i ett samtal med andra människor som låtsas vara några andra än de är. Alla ljuger. Det är det som är poängen.

Till Anna sa Håkan att han skulle sätta sig i arbetsrummet och jobba vid datorn en liten stund.

Alla ljuger för alla.

Nu är klockan 23:48 och han loggar ut och blir sig själv igen – med den lilla skillnaden att han är tre timmar och tjugosju minuter närmare sin död.

Huset är tyst. Ungarna sover sen länge, och i natt har inte Jesper vaknat efter ett par timmar som han brukar. Håkan förstår att Anna också gått och lagt sig, för han hör inga ljud i badrummet och undervåningen är tom. Håkan tassar runt och släcker alla de lampor som bara lyst hela kvällen i rummen där ingen var.

På sätt och vis lika bra att Anna sover, för Håkan orkar inte känna efter om han vill ha sex eller inte.

Om de ska ha sex måste han duscha först, och det skulle han helst slippa, för om Håkan somnar med blött hår vaknar han förkyld.

Ibland tänker Håkan att han låter sig kontrolleras för mycket av sitt överjag. Han tror inte att han tycker om sitt överjag. Han har döpt honom till Henning. Efter pappa.

Håkan går trappan upp till sin sovande familj. Knak knak knak, knakar trappstegen under hans fötter. Dropp dropp dropp, droppar grottan. Jag vill inte leva mer. Jag vill dö.

I år är vi trettiofire år gamla.

Lika gamla som Jesus var när han dog.

Jesus förändrade världen. Det var ju bra gjort. Skåll och grattis!

Vad har vi själva åstadkommit? Eller när ska vi börja åstadkomma det?

Fast då måste man faktiskt betänka att medellivslängden var så mycket lägre på Jesu tid.

Han hade väl bråttom.

Vi har ju tiden för oss. Liksom.

3

Detta är en beskrivning av några människor som levde på jorden i ett litet land högt upp på det norra halvklotet alldeles före tusenårsskiftet, det andra efter det att Guds son föddes, verkade, dog, uppstod och till slut uppsteg till himmelriket för att en dag komma åter för att dömma levande och döda.

Hur deras liv gestaltar sig.

På Ica måste Håkan visa legitimation varje gång han handlar med kort, hur liten summan än är, hur ofta han än handlar, hur mycket de än känner igen honom.

Deras lokala Ica-handlare säger att det är för Håkans egen skull, för hans egen säkerhets skull.

Men Håkan vet att det är för förnedringens skull, för den lilla rysning av makt och välbehag som deras lokala Ica-handlare känner när Håkan för hundrade gången tvingas bevisa att han är han.

Samma rysning av välbehag som deras lokala Ica-handlare kände när han bokstaverade ordet TYVÄRR i meningen: FÖR ATT TÄCKA VÅRA KOSTNADER TVINGAS VI TYVÄRR DEBITERA 2 KR VID VARJE KONTOKORTSKÖP!

Någon gång försöker Håkan protestera mot legitimationstvånget. Han säger att han ju handlar där jämt och att han väl för fasen måste vara betrodd för åttio kronor.

-Åh det är inte det att vi inte litar på dig, säger deras lokala Ica-handlare och Håkan ser att Ica-handlaren får gåshud, men vi måste bara göra så.

Kanske sniffar deras lokala Ica-handlare lim på lagret. Kanske tror han verkligen att någon mördat Håkan, stulit hans kontokort och opererat om sig för att likna honom bara för att kunna lura Ica på mjölk, potatis och köttfärs-på-extrapris. Kanske tror deras lokala Ica-handlare att Håkan är en del av en djävulusisk konspiration för att störta hela Ica-koncernen – *Sveriges största dagligvarukedja* – nedför stupet. Kanske är det en möjlighet i deras lokala Ica-handlares hjärna.

Så tänker Håkan men vet att han har fel, det hela är inte märkvärdigare än att deras lokala Ica-handlare inte vill gå miste om det lilla mått av förnedring han kan åsamka sin nästa. Han som andra.

Omsorgsfullt matar han in Håkans personuppgifter i kassaapparaten och get inte tillbaka legitimationen förrän han kontrollerat att namnteckningarna överensstämmer med varandra. Sedan kopplar deras lokala Ica-handlare på sitt varmaste leende och säger:

-Ha en fortsatt trevlig dag!

Det är hans slutgiltiga triumf – att han efter fullbordad förnedring har rätt att säga „Ha en fortsatt trevlig dag!“

Och Håkan lusläser kvittot för att komma på deras lokala Ica-handlare med något felslag så att Håkan han förnedra honom tillbaka.

Deras lokala Ica-handlare låtsas se bekymrad ut och frågar om det är nåt som inte stämmer. Men allting stämmer, och det vet han, och det vet Håkan, och Håkan för ingen hämnd, och på kvittot står till och med hans personnummer snyggt och prydligt, så att också Håkan ska veta att han är han och ingen annan, och att förnedringen åt hans och hans allenast.

Framme vid kassorna hos deras lokala Ica-handlare finns ett anslag där kunderna ombedes lägga alla varorna i rad på bandet med streckkoden åt höger och uppåt – om inte är det kundernas fel att kassörskorna får förslitningsskador i armar och axlar.

När Anna läser anslaget får hon genast dålig samvete. I alla år har hon bara hivat upp varorna på bandet utan att tänka det minsta. Hon hade inte anat att hon som dum kund orsakat så mycken skada, att hon varit en sådan ond människa.

En sådan enkel sak borde hon kunnat räkna ut själv – att varorna ska läggas i rad på bandet med streckkoden åt höger och uppåt för att underlätta kassörskornas arbete.

Nervöst börjar Anna vrida och vända på varenda vara för att hitta streckkoden. Det blir hennes tur, men hon har inte hunnit färdigt. Generat flämtar hon till och skyndar sig ännu mer. Kassörskan ser irriterad ut och trummar med fingrarna mot kassalocket. Kön bakom Anna har börjat växa. Hon svettas i den tjocka dunkappan som är knäppt ända upp i halsen.

Nu byter några i kön tyngd på foten för att markera hur länge de stått. Anna kastar en blick bakåt och ser att hela kön hatar henne. De blänger uttryckslost på henne. Den blicken känner hon igen. De vill att hon ska dö.

De tänker bilda en klubb.

Hon vill be om ursäkt för att hon handlar så förtvivlat mycket. För att hon tar upp så mycket plats och tid. För att hon inte är det streckkodsproffs hon borde vara.

Och varför handlar hon så mycket mat? Kassörskan tror säkert att hon har bulemi. Anna kanske borde säga nånting om att hon faktiskt har man och barn.

Till slut ger Anna upp och börjar lassa upp varorna på bandet utan att bry sig alls om hur de kommer. Det är som en ångestbastu under den täta dunkappan. Det dunkar i tinningarna. Glasögonen skaver vid näsroten. Streckkoderna hamnar lite hur som helst.

Hon vågar knappt se kassörskan i ögonen. Nu är det hennes fel att kassörskan får förslitningsskador i armarna och axlarna och skuldrorna och ryggen.

Hon är en misslyckad kund och en misslyckad människa.

Kriget i Bosnie var också hennes fel.

Anna och Håkan går aldrig på bio numera. Istället hyr de filmer på video som de sedan aldrig hinner se. Lämnar tillbaka dem osedda, i bästa fall snabbspolade. Ibland har bandet fått gå medan de somnat i soffan.

Gör det svårt att hänga med i fikarummet. „Har du sett Stekta gröna tomater?“ „Nej, men jag har sett omslaget.“

Ibland känns det som om de enda videor som de sett från början till slut är Pocahontas, Bamse, och Lejonkungen.

Sist de gick på bio riktigt skull de se Men in black med Will Smith och Tommy Lee Jones, men den var utsåld så det blev första Beck-filmen istället, som ingen av dem egentligen ville se, men hade nu skaffat barnvakt var det ju lika bra att utnyttja tillfället.

De hinner inte med någonting. Troligen kommer Anna att dö med osorterad tvätt i vardagsrumsoffan. Fylla, tömma – det är vad de är upptagna med. Fylla magen, tömma tarmen, fylla tvättmaskinen, tömma tvättmaskinen, fylla diskmaskinen, tömma diskmaskinen

– i en evig kretsång. Sådant har deras liv begränsat sig, hejdat sig, slutit sig om dem. Herre Jesu Kristus, förbarma dig över oss!

När börjar medelåldern? Är det vid trettio eller vid trettiofem? Kan man skjuta på den till fyrtio?

Ännu är vi unga! brukar Håkan fräsa irriterad när Anna tar upp frågan, och då är det inget att diskutera.

De kommer att passera gränsen utan att märka det. De kommer att ha somnat framför teven medan de passerar den gränsen.

I år är de trettiofyra år gamla. Lika gamla som Jesus var när han dog. Fjärrkontrollen har glidit ut deras händer. Och inte hade de egentligen någon kontroll. Det var bara som de trodde.

ABS-bromsar och airbag har de, men ingen kontroll. Deras samlade bidrag till mänskligheten är ett passivt medlemskap i Greenpeace och att de inte slänger skräp i naturen.

Anna vill förändra världen. Hon vill ta sitt ansvar. Hon vill vara miljömedveten, och hon köpte ekologiskt tvättmedel eller vad det hette, men det var helt värdelöst, så nu köper han Ajax Ultra i refill-förpackning och håller över i den tomma ekologiska kartongen som det står SKONA på och hoppas att ingen ska avslöja henne.

Sådant är deras liv.

4.1.1. Jonas Gardell – I tako ode jedan dan našeg života da se nikad više ne vrati – översättning

1

Susjed na katu iznad kupio je djeci karaoke. Potpuno nepodnošljivo.

Djeca pjevaju po cijele dane, naviju na najjače. Subotom, kad se odrasli napiju, pjevaju i oni.

Također naviju na najjače.

Imaju samo jedan video uz koji se može pjevati. „I will always love you“ od Whitney Houston.

Jedanput, pa drugi put, pa stalno, iz dana u dan, iz večeri u večer, „I will always love you“ trešti, a apsolutno nitko u obitelji ne zna pjevati.

Prokleta Whitney Houston!

Susjed na katu ispod ima kanarinke. Barem deset komada.

Kad krenu karaoke, počnu kriještati.

Između ptica i Whitney Houston stanuje Pia. Tu se odvija njezin život, a jedne godine će valjda moći dobiti ugovor za stan.

Zgrada je izgrađena osamdesetih godina. Svi su zidovi, osim jednog, betonski i nemoguće je zabiti čavle u njih.

Zato Pijine slike stoje na podu, prislonjene uza zid. Izgleda kao da se zapravo nikad i nije uselila.

Što je i istina. Njezin dom je provizoran, kao što je i život.

Pia ima ogromnan hladnjak, i ogroman zamrzivač i ogromnu prazninu u sebi. Pokušava je ispuniti sladoledom, kao što njime puni zamrzivač, ali ne uspijeva joj naročito.

Proživljava još jednu u nizu kriza tridesetih godina: nemam još nikoga s kim bih mogla živjeti, a moram i imati djecu prije negoli postane prekasno.

Prešla je tridesetu i još nije uspjela pronaći stan u kojem bi imala pravo ostati. Već trinaest godina stalno se seli kao podstanar, i ima posredni ugovor o najmu.

Šulja se po stubištima, skriva se kad ide prati rublje, iskrada se kroz ulazna vrata poput nevidljivog duha.

„Traži: trosobni ili četverosobni stan u centru, stariji, s visokim stropom, štukaturom, balkonom, kaljevim pećima, niskom stanarinom. Pronađe garsonijeru u zapadnom Flemingsbergu. Odgovara: 'Za ugovor za stan spavam s bilo kim'“.

Na ovom svijetu postoje oni koji pružaju i oni koji grabe. U one koji grabe ubrajaju se stariji, bolesni i nezaposleni.

Za njih je pokrenut poslijepodnevi televizijski program. Reprize, loši, stari crno-bijeli švedski filmovi i izravni prijenosi rasprava u parlamentu. Pa neka oni koji grabe uzmu što im se nudi.

Pia spada u one koji grabe, a sigurno će među njima biti i do kraja života. Proljetos je završila kulturalne studije i dosad još nije pronašla posao.

- Završila sam kulturalne studije.
- Aha, a na kojoj stanici podzemne željeznice radite kao kontrolor?

Stoga razmišlja o nastavku studija; željela bi doktorirati.

Ipak živi, pa mora nešto i raditi.

Ali uvjet je da dobije istraživačku stipendiju. Dugovi studiranja već su joj prešli dvjesto tisuća kruna.

Vrag odnio i izborne kolegije!

Trebao bi postojati netko tko bi upozorio mlade ljude kad su glupi pri odabiru izbornih kolegija. Nešto što bi se motalo po glavi i kvocalo: „Kakve ćeš imati koristi od toga? Nikad nećeš moći otplatiti studentski kredit. Je li zaista vrijedno zadužiti se do kraja života zbog 40 bodova filmologije? Koga je zapravo briga za Orsona Wellesa?“

Onda kad su mladi i misle da nikada neće odrasti. Netko bi ih trebao upozoriti i reći da se radi samo o nekoliko nebitnih jeseni, Božića, ljeta. Pia je sad u tridesetima i gotovo mrtva. Što da sad napravi?

Ne može si kupiti plavi lak za nokte! Granice moraju postojati. Pia je ipak odrasla žena s kultiviranim ukusom odrasle žene. Voli kazalište za djecu i mlade *Unga Klara*, pogledala je sve filmove s Etiennom Glaserom.

Plavi lak za nokte je za tinejdžerice koje nervozno žvaču žvakaću dok se pitaju jesu li disleksične ili samo istinski glupe.

Dress your age! razmišlja Pia.

Biti u tridesetoj znači biti prestar za plavi lak za nokte i premlad za zatezanje lica. Baš usrane godine od kojih se, štoviše, očekuje da budu najbolje godine života.

Da je deset godina mlađa, Pia bi provodila vrijeme u kafiću, ali to više ne bi funkcioniralo, jer u njih u hordama dolaze sadašnji srednjoškolci, kradom si nadolijevaju kavu, uče i puše. Oni se šire na sve strane; šire svoje živote, svoje jakne i kapute, plastične vrećice i školske udžbenike ne obazirući se na to da su u kafiću i neki drugi ljudi. Drugi ljudi kao što je Pia, koja kada ide u kafić, sjedi sama s knjigom i pijucka već hladnu kavu s mlijekom za najmanjim stolom, okružena i zatrpana mladima, koje mrzi cijelo to popodne.

Mrzi ih jer su zgubidani i posve nonšalantni, mrzi ih jer neće dobiti rak od svih tih cigareta, a najviše ih mrzi jer imaju toliko vremena za traćenje.

Imaju toliko viška vremena da ga mogu koristiti kao gnojivo, preživati ga kao kravice koje redom tope vrijeme kroz svoja četiri želudca. Njihovo vrijeme je još uvijek beskrajno i zato ih Pia mrzi.

Smrt ih još nije dostigla, još ih nije iscrpila. Nisu zbog nje uplašeni ili plašljivi.

Zato su neranjivi. Bez grižnje savjesti odvoje vrijeme za bilo što – za rašpanje noktiju, tumaranje dok su švorc, žicaju cigarete, krađu tuđe šalice pod izlikom da idu do šanka nadoliti još kave.

Zadnji put kad je bila u *Cafe Stringu*, sjedila je pored tri odvratne tinejdžerice koje su rješavale test osobnosti u jednom tjednom časopisu. Ružnim, piskutavim glasovima čitale su pitanja naglas, pušile, žvakale žvakaće i hihotala se toliko da su poskakivale dok su zaokruživale odgovore.

Kako možete rješavati test osobnosti kad uopće nemate osobnosti koju možete testirati!, Pia je htjela vrisnuti, ali ipak nije. Umjesto toga se sklupčala, skrivajući se iza šalice kave i osjećala se kao da ima dvjesto godina.

I tako sada sjedi u kuhinji uz popodnevni program koji trešti u susjednoj sobi, dok pokušava raditi i proizvesti rad. Takvi su svi koji imaju više od trideset i koji su gotovo mrtvi: provjeravanje vjerodostojnosti nečijeg rada o Freudu, rad na vlastitom članku o Wittgensteinu koji nema kamo poslati.

Pokušava se podvrgnuti disciplini, othrvati se nagonu za čišćenjem hladnjaka, pokušava se oduprijeti razvrstavanju opranog rublja, dok je istovremeno frustrirana što godine samo lete i zbog toga što doktorski rad o Freudu nije njezin, već tuđi. Rad nekog vršnjaka koji ju je dobro prešišao. Pod stresom je i zbog spoznaje da ne postoji niti jedna jedina osoba na svijetu kojoj je potreban još jedan članak o Wittgensteinu, koji k tomu nikad neće ni biti dovršen.

Njezin život leti, dok ona unatoč svemu ne dopijeva nikamo.

Majka je u njezinim godinama već imala troje djece. Otac je u njezinim godinama već bio prešao polovicu životnog vijeka. Najvažnije što se trebalo dogoditi u njihovim životima, već se dotad dogodilo. Završili su s obrazovanjem, zasnovali obitelj, osnovali dom, zabili se u tlo i pustili korijenje.

Pia ima njihove fotografije iz doba kad su imali oko trideset godina i izgledaju strašno staro. Staro u smislu odraslo. Staro u smislu zrelo. Za razliku od nje: Staro u smislu „ne razumije pola sadržaja u zabavnom novinskom prilogu iako bi zaista htjela“.

Prošao je tako brzo, život. Da je Amerikanka, mogla bi barem tužiti nekoga. Kvrugu! Još maločas je bila mlada. Sada želi vjerovati da je mlada, a to je velika razlika. Već za nekoliko godina počeo će govoriti: „Čovjek je mlad onoliko koliko se osjeća!“, a tada će biti definitivno izgubljen slučaj. Nepovratno.

Nije trebala prestati pušiti. Martin Timell¹ može gorjeti u paklu. Udebljala se petnaest kilograma. Odvratan sloj masti po cijelom tijelu. Trese se, visi, buja. Više se ne prepoznaje kad se pogleda u ogledalo. Zuri u debelu nepušačicu i traži daljinski upravljač da promijeni program.

U tjedniku piše da je prozirna odjeća *in*. To znači da bi se grudi trebale nazirati pod bluzom. To je zaista jako dobra ideja! Možemo li onda pokazati i guzu? Ili možda nemaju dovoljno prozirnog materijala da pokriju njezinu stražnjicu?

¹ Martin Timell je švedski televizijski voditelj. U jednom trenutku postao je poznat kao protivnik pušenja jer je odlučio prestati pušiti nakon smrti majke zbog raka pluća uzrokovanog pušenjem

Kamo je ona uopće krenula? To je začuđuje. Na sebi prepoznaje još samo kosu, i to zato što je boji u istu plavu nijansu već petnaest godina. Ali ostalo?

Gdje je ona mlada žena s čvrstim grudima, izraženim strukom i bezgraničnim samopouzdanjem? Ona koja je sjedila na ramenima nepoznatog dečka i vrištala dok su Stonesi svirali „*Time is on our side*“ na stadionu Ullevi 1982. u Göteborgu – jer je znala da je ona ta o kojoj je Mick Jagger pjevao: „*Time –time –time – is on our side, yes it is!*“
Djeca začeta te noći u parkovima Göteborga uskoro će postati punoljetna. Sranje! Nije mogla predvidjeti da će joj se propast tako neprimjetno prišuljati.

2

Anna leži na vodenom krevetu i piše popis obaveza. Digitalni sat pokazuje 23:48.

Nikad nije naučila na sat kako spada.

Također nikad nije naučila ni razlikovati lijevo i desno, uvijek mora zastati na trenutak svaki put kada nekoga pozdravlja, a tada je preplavi sram pa se zacrveni i nasmiješi plahim, širokim osmijehom, tako da joj se vide svi zubi.

Baš čudno. Mislila je da svi automatski znaju neke stvari jednom kad odrastu, npr. znati na sat, razlikovati lijevo i desno, ne crvenjeti se, strane svijeta, pravopis i slično.

Kao odrasli ljudi, trebali bismo znati i moći – a ne samo se pretvarati. Anna se provlači kroz život i cijelo vrijeme čeka da je netko razotkrije.

Kao kad je svećenik pitao: „Uzimaš li Klasa Håkana za svog supruga da ga ljubite i poštujete u dobru i u zlu?“ a ona odgovorila „Uzimam“.

Kao da je bila sigurna.

Zapravo bi, da je mogla birati, odgovorila: „Kako, pobogu, da to znam?“

Ali umjesto toga, rekla je „uzimam“, nakon čega se zacrvenjela i pogledala oko sebe uz plahi, molećivi osmijeh koji pokazuje sve zube i koji izgleda kao konjski.

U njoj plamti kad se toga sjeti. Kvrugu i taj konjski osmijeh. Kvrugu, kvragu, kvragu!

Vježbala je smiješiti se zatvorenih ustiju, dostojanstveno i pomalo zagonetno, kao Mona Lisa.

Ali svaki put kada joj je neugodno, usprkos svemu se zacrveni, oči joj zasuze, usta se otvore, a zubi izlete. Tada izgleda kao budala koja se ceri.

Baš čudno. Mislila je da bismo trebali biti sigurni u sebe kad odrastemo.

Ali čak i sada, dok leži na krevetu i radi popis svega što treba napraviti koji nitko neće čitati, ona se skriva i piše neuredno kako nitko ne bi mogao primjetiti ako nešto krivo napiše.

Pomoću popisa obaveza možemo uvesti reda u svoje živote. Umjesto da uništavamo glasove anksioznim kricima jer se bojimo apsolutno svega, pišemo popis. Tako se to radi kad se odraste i kad se treba brinuti za kućanstvo.

Barem tako piše u magazinu za žene Amelia.

Anna ponekad zastane u čudu kad primjeti koliko je neobično to što jest tu gdje jest: što leži na vodenom krevetu pored noćnog ormarića s digitalnim satom i što ima dvoje djece koja leže i spavaju u susjednoj sobi te što ima i muža koji buči i posprema dolje u prizemlju.

Što je sve tako ispalo.

Kad je bila dijete, često je razmišljala o tome da će 2000. navršiti 37 godina.

Tada je to bila nezamislivo daleka budućnost.

Ali sada je to vrijeme gotovo stiglo. Tako je na kraju ispalo.

Nema niti jednu hvalevrijednu misao. Većinu vremena leži i nada se da sinoćnje pogreške pri slaganju računa za premije osiguranja neće završiti na njezinom stolu sutradan, jer uvijek sve mora biti zgotovljeno do 1. siječnja svake godine.

O takvim stvarima razmišlja, zaista ništa više od toga.

Ipak, jučer je bila u kupnji i kupila lak za nokte, jarko crveni.

Po prvi put u pet godina ima jarko-crvene nokte. Uvijek postoji nešto čime možemo biti zadovoljni. Ipak si moramo malo ugoditi.

Osim toga, moramo pokušati na vrijeme ići na spavanje: prestati pušiti i prijeći na crveni lak za nokte i Marabouove čokolade od 200 g tako da se udebljamo, pa odemo na dijete.

Håkan i Anna su prošle godine nabavili mobilne telefone.

Kako bi uvijek bili dostupni.

Kome će biti dostupni, to nisu zapravo znali, ali činilo se važnim imati ih.

Uvjerili su sami sebe da je važno.

Håkanu je mobitel bio potreban za posao, a Anna nije htjela kaskati za njim. Na neki način bila je to i donekle stvar principa.

Kao kad su kupili faks. Htjeli su ići u korak s vremenom. Nisu mogli dopustiti da ih vrijeme pregazi.

Moramo ići do Designtorget i kupiti željezne podne lampe i kuhinjske krpe s motivom losa.

Čovjek mora barem pokušati biti *in*.

Moramo sami šišati šiške da izgledamo poput Ume Thurman u Paklenom šundu, moramo uzgajati peršin i voljeti emisije Nilecity i Hassan iako ne shvaćamo polovicu, moramo biti lijepi i kul i trendi i seksi. I moramo imati vremena za vlastita mišljenja – ali Anna to nikad ne

stigne pa obično preuzme Håkanova – i moramo, moramo, moramo, toliko toga moramo, posebno dva dana prije Badnjaka, a želimo samo da nas nema. Jedino što nam preostaje je nadati se atomskoj bombi iznad Ellegårda koja će sve srazniti sa zemljom, ali ni tome se više ne možemo nadati jer je hladni rat gotov i to je to.

Annina obitelj izgleda ovako: jedan muž, Håkan. Dvoje djece: Jesper, 4.5 godina, Niklas, 3 godine, i naposljetku, ali ne i najmanje važan Oskar, sivo-bijeli kastrirani mačak koji zavija i teži osam kilograma. To je sve.

Otplaćuju crvenu kuću u Ellagårdu, voze srebrni Ford *nešto* i zahrđali stari Passat iz 1980. pod nazivom „mamin auto“.

Ford ima cd-player, a Passat ima nešto što pucketa.

Sat pokazuje 23:52, a Anna će rano ujutro u 5:44 po prvi puta pritisnuti snooze gumb. Bit će nasmijana i poletna dok bude provjeravala proizvodnju i pisma osiguranja i provjeravala jesu li računi za premije napravljeni kako spada.

Iz prizemlja se čuje kako pod škripi dok Håkan hoda okolo i gasi svjetla.

Odlaze planer i gasi noćnu svjetiljku. Želi da Håkan misli da već spava, jer ne želi razmišljati o tome ima li volje za seks ili ne.

Pa tako radi kao i inače: povuče deku preko glave i pretvara se.

Håkana peku oči. Trepće i masira sljepoočnice, pokušava zaustaviti kapljice anksioznosti koje su počele kapati u njemu. Dan je gotov i trebao bi ići u krevet. Kap, kap, kap, kaplje u jami. Vlaga curi iz kamenih zidova, kaplje s krova jame. Tako ode jedan dan našeg života da se nikad više ne vrati, misli Håkan masirajući sljepoočnice.

Kažiprsti kruže i kruže. Kap, kap, kap, kaplje jama. Ne želim više živjeti. Želim umrijeti.

Bio je za računalom cijelu večer i *chattao*. To jest, pretvarao se putem računala da je netko drugi u razgovoru s drugim ljudima koji se i sami pretvaraju da su netko drugi. Svi lažu. To je poanta.

Anni je rekao da će sjesti u radnu sobu i malo raditi za računalom.

Svi svima lažu.

Sad je 23:48 i Håkan se odjavio i postao opet on – s malom razlikom u tome što je sad tri sata i dvadeset sedam minuta bliže svojoj smrti.

U kući vlada tišina: djeca već odavno spavaju, a ni Jesper se noćas nije probudio nakon nekoliko sati kao što inače zna. Håkan zna da je i Anna već legla, jer ne čuje ništa iz kupaonice, a u prizemlju nema nikoga. Prolazi kroz kuću i gasi svjetla koja su samo gorjela cijelu večer u sobama u kojima nikoga nije bilo.

Na neki način je i dobro što Anna spava, jer ne želi razmišljati o tome ima li volje za seks ili ne.

Ako će voditi ljubav, morao bi se prvo otuširati, a to želi izbjeći, jer ako zaspi s mokrom kosom, probudit će se prehladen. Osjetljiv je, i tako se lako prehladi.

Ponekad misli da ga njegov superego previše kontrolira. Ne sviđa mu se baš vlastiti superego. Dao mu je ime Henning, po svom ocu.

Penje se stepenicama do svoje usnule obitelji. Škrip, škrip, škrip, škripe stube pod njegovim stopalima. Kap, kap, kap, kaplje jama. Ne želim više živjeti. Želim umrijeti.

Ove godine navršavamo 33.

Isus je imao toliko godina kad je umro.

Isus je promijenio svijet. To je ipak dobro učinjeno. Uzdravlje i svaka čast!

Što smo mi postigli? Ili kada ćemo početi nešto postizati?

Ipak moramo misliti i na to da je životni vijek bio puno kraći u Isusovo vrijeme.

Njemu se ipak žurilo.

Mi imamo vremena. Kao.

3

Ovo je opis nekoliko ljudi koji živješe u jednoj maloj zemlji na najvišem dijelu sjeverne polutke, netom prije prijelaza tisućljeća, drugog nakon rođenja sina Božjeg, njegovog djelovanja, smrti, ustanka iz mrtvih, te naposljetku uzašašća u kraljevstvo nebesko, da bi se jednog dana vratio i sudio živima i mrtvima.

Ovako izgleda njihov život.

U lokalnom supermarketu Ica, Håkan mora pokazati osobnu svaki put kad plaća karticom, bez obzira koliko mali iznos bio, koliko često kupuje ili koliko dobro ga poznaju.

Blagajnik tvrdi da je to za njegovo vlastito dobro, za njegovu vlastitu sigurnost.

Ali Håkan zna da ga zapravo samo želi poniziti. Razlog je taj mali drhtaj moći i užitka koji blagajnik osjeti kada Håkan mora po stoti put dokazati da on zaista jest on.

Isti onaj drhtaj užitka kao kada je napisao riječ NAŽALOST u rečenici: KAKO BISMO PODMIRILI TROŠKOVE, MORAMO NAŽALOST NAPLATITI NAKNADU OD 2 KRUNE KOD SVAKE KUPNJE KARTICOM!

Håkan se jednom pokušao pobuniti. Rekao je da ipak kupuje tu redovito i da mu se pobogu može vjerovati za 80 kruna.

- Oh, nije stvar u tome da vam ne vjerujemo, reče blagajnik, pri čemu Håkan primjeti da se blagajnik naježio, već jednostavno moramo provjeriti.

Možda blagajnik snifa ljepilo u skladištu. Možda zaista vjeruje da je netko ubio Håkana, ukrao njegovu kreditnu karticu i operirao lice kako bi izgledao kao on samo kako bi mogao prevariti supermarket za mlijeko, krumpir i mljeveno meso na akciji. Možda njegov blagajnik u lokalnom supermarketu zaista vjeruje da je Håkan dio neke demonske zavjere protiv cijelog lanca Ica trgovina – „najvećeg švedskog lanca robe široke potrošnje“. Možda ta mogućnost i postoji u glavi blagajnika u lokalnom Ica supermarketu.

Tako Håkan razmišlja, iako zna da je u krivu; cijela stvar se naprosto svodi na to da blagajnik ne želi propustiti to malo poniženja koje može priuštiti svom bližnjem. On kao i svi drugi.

Pažljivo unosi Håkanove osobne podatke u aparat i ne vraća osobnu iskaznicu prije nego što provjeri da potpisi odgovaraju. Nakon toga uključi svoj najtopliji osmijeh i kaže:

- Ugodan ostatak dana!

To je njegov konačni trijumf – da nakon potpunog poniženja ima pravo reći: *Ugodan ostatak dana!*

Zato Håkan pažljivo proučava račun ne bi li pronašao neku pogrešku kako bi mu mogao uzvratiti.

Njegov blagajnik se pretvara da je zabrinut i pita je li sve u redu. Ali sve je u redu. Blagajnik to zna, Håkan to zna, pa se tako Håkan ne može osvetiti, a na računu još stoji i njegov osobni broj, jasno i čitko, kako bi i Håkan znao da je on on i nitko drugi, te da je poniženje njegovo i samo njegovo.

Kod blagajni lokalnog supermarketa Ica stoji obavijest kojom se kupci mole da polože artikle na pokretnu traku u jednoj liniji s kodom okrenutim gore i nadesno – u suprotnom su kupci krivi što blagajnice imaju bolove u rukama i ramenima.

Nakon što je Anna pročitala obavijest, počela ju je peći savjest. Sve ove godine samo je bacala stvari na traku, bez ikakvog razmišljanja. Nije mogla ni zamisliti da je ona, kao glup kupac, mogla uzrokovati toliko štete, da je takvo zlo ljudsko biće.

Nešto tako jednostavno bi čovjek trebao i sam shvatiti – da bi se artikli trebali položiti na traku jedan za drugim s kodom prema gore i nadesno kako bi se olakšalo blagajnicama.

Počela je nervozno okretati i prevrtati stvari jednu po jednu kako bi pronašla barkod. Došao je i red na nju, ali ona još nije bila spremna. Posramljeno dahće i žuri se još više. Blagajnica izgleda ljuto i lupka prstima o blagajnu. Red iza Anne počinje rasti. Ona se znoji u debeloj zimskoj jakni zakopčanoj do grla.

Neki u redu sada već prebacuju težinu s noge na nogu kako bi dali do znanja koliko dugo već stoje. Anna pogleda iza sebe i vidi da je cijeli red mrzi. Blijedo bulje u nju. Anna prepoznaje taj pogled: žele je mrtvu.

Razmišljaju o pokretanju kluba.

Želi se ispričati zbog toga što je kupila toliko proketo mnogo toga, što zauzima toliko mjesta i vremena i što nije stručnjak za barkodove kakav bi trebala biti.

I zašto je uopće kupila toliko mnogo hrane? Blagajnica vjerojatno misli da je bulimična. Možda bi trebala spomenuti da zapravo ima muža i djecu.

Na poslijetku odustaje i počinje bacati stvari na traku bez obzira na to kako će završiti. Ispod debele zimske jakne kao da je u sauni. Tutnji joj u sljepoočnicama. Naočale je žuljaju. Barkodovi su završili na sve strane.

Jedva se usudi pogledati blagajnicu u oči. Sad je ona kriva za to što će blagajnica imati problema s bolovima u rukama i ramenima i leđima.

Ona je tužna izlika za kupca i tužna izlika za čovjeka.

I rat u Bosni je također bio njezina krivica.

Anna i Håkan više ne idu u kino. Umjesto toga posuđuju filmove na videokazeti koje nikad ne stignu pogledati. Vrate ih nepogledane ili u najboljem slučaju premotane. Ponekad bi vrpca i nastavila dalje dok su oni spavali na kauču.

Zbog toga je postalo teško uklopiti se u razgovor na poslu. „Jeste li pogledali *Pohane zelene rajčice*?“ „Ne, ali sam vidjela omot.“

Ponekad se čini kao da su jedini filmovi koje su pogledali od početka do kraja *Pocahontas*, *Bambi* i *Kralj lavova*.

Zadnji put kada su išli u kino, htjeli su gledati *Ljude u crnom* s Willom Smithom i Tommyjem Lee Jonesom, ali je film bio rasprodan, pa su gledali prvi film o detektivu Becku umjesto toga. Nijedno od njih ga zapravo nije htjelo gledati, ali su već dogovorili dadilju pa su morali iskoristiti priliku.

Ništa ne stižu. Anna će vjerojatno umrijeti s neposloženim opranim rubljem na kauču u dnevnoj sobi. Napuni, pa isprazni – to je sve što rade. Napuni trbuh, isprazni crijeva, napuni perilicu za rublje, isprazni perilicu za rublje, napuni stroj za pranje posuda, isprazni stroj za

pranje suđa – i tako ukруг, zauvijek. Njihov život se ograničio, zaustavio, zatvorio oko njih. Gospodine Isuse Kriste, smiluj nam se!

Kad počinju srednje godine? Je li to u tridesetj ili tridesetpetoj? Mogu li se odgoditi do četrdesete?

Ipak smo još uvijek mladi! Håkan obično odbrusi kad ga Anna to upita, a nakon toga se nema o čemu dalje raspravljati.

Prijeći će tu granicu, a da ne primijete. Prijeći će je dok budu spavali na kauču pred televizorom.

Ove godine navršavaju trideset i tri. Jednako su stari kao Isus u vrijeme smrti. Daljinski im je iskliznuo iz ruku. Nisu zapravo ni imali kontrolu. Samo su mislili da je imaju.

Imaju ABS kočnice i zračne jastuke, ali nemaju kontrolu. Njihov zajednički doprinos čovječanstvu je pasivno članstvo u Greenpeace-u i to što ne bacaju smeće u prirodu.

Anna želi promijeniti svijet. Želi preuzeti odgovornost. Želi biti ekološki svjesna pa je kupila ekološko sredstvo za pranje ili kako se već zvalo, ali je bilo potpuno beskorisno. Tako da sad kupuje Ajax Ultra i prelijeva ga u praznu ambalažu ekološkog sredstva na kojoj piše SKONA te se nada da je nitko neće razotkriti.

Tako izgleda njihov život.

4.2. Det här är Arbetsförmedlingen

Hur mycket hjälp man behöver för att hitta ett arbete varierar. För vissa räcker det med att söka jobb på egen hand med oss som stöd. Andra behöver mer hjälp innan de är redo att söka sig ut på arbetsmarknaden. När du kontaktar oss får du alltid tala med en arbetsförmedlare som ger dig stöd och hjälp. Tillsammans kommer ni överens om vad du behöver för att hitta ett arbete så snabbt som möjligt.

Hitta jobbet på vår webbplats

På *Platsbanken* kan du söka jobb och prenumerera på jobbbannonser. Här hittar du en stor del av alla lediga jobb. Platsbanken finns på vår webbplats och som app för dig som har en smartphone. Tänk på att det finns andra webbplatser där du kan söka jobb också. Du hittar länkar till dem på arbetsformedlingen.se.

Under fliken *Yrke och framtid* hittar du *YrkenA-Ö* och *Yrkeskompassen* som innehåller

information om de flesta yrken, hur du kvalificerar dig till dem och hur framtidsutsikterna ser ut för varje yrke. Du hittar också information om utbildningar och tester som kan inspirera dig när du väljer yrke. Här finns även information om aktiviteter och informationsträffar på Arbetsförmedlingen.

Under en annan flik på webbplatsen, *Cv och ansökan*, får du tips om hur du skriver cv:n och personliga brev. Där finns också filmer om hur du söker jobb och det mesta som är värt att veta inför din anställningsintervju. På de sista sidorna i den här broschyren får du exempel på hur ett cv och ett personligt brev kan se ut.

Träffa arbetsgivare

Vi ordnar *rekryteringsträffar* där du får träffa arbetsgivare som behöver personal. När du besöker en rekryteringsträff är det bra om du tar med dig ditt cv (gärna flera kopior) som du kan lämna till intressanta arbetsgivare. På arbetsförmedlingen.se finns en lista över alla aktuella rekryteringsträffar.

Läs platsannonser i Platsjournalen

Platsjournalen är en tidning med platsannonser för dig som söker jobb. I tidningen får du även tips om nya vägval i arbetslivet. Du får dessutom inspiration och idéer om hur du lyckas när du söker jobb. Tidningen är gratis, och du hittar den på arbetsförmedlingar, bibliotek, större tågstationer, vissa flygplatser samt högskolor och universitet runt om i landet. Om du vill få hem tidningen kan du prenumerera på den. Det kostar inget. På arbetsförmedlingen.se kan du läsa Platsjournalen som webbtidning.

Jobba utomlands

Om du söker jobb i Europa kan vi hjälpa dig med information om hur du bäst lyckas med det. Vi har arbetsförmedlare som är specialiserade på jobb i Europa. På våra rekryteringsdagar och jobbmässor kan du träffa arbetsgivare som söker personal till jobb utomlands. Du hittar jobben som är anmälda till alla offentliga europeiska arbetsförmedlingar på Platsbanken. När du behöver extra hjälp

Ibland behöver man extra hjälp när man söker jobb. Vissa behöver det redan från början,

andra först efter ett tag. Du och din arbetsförmedlare ser tillsammans vilket stöd som passar dig bäst för att du så snabbt som möjligt ska få ett arbete. Vi kan hjälpa dig på flera olika sätt. Läs mer om alla våra insatser, program och subventionerade anställningar på vår webbplats.

Svårt att hitta jobb

Ibland kan bästa vägen till ett nytt jobb vara via en praktikplats, en arbetsmarknadsutbildning eller hjälp med att starta eget företag. Om din arbetsförmedlare bedömer att du skulle ha nytta av stödet diskuterar ni det tillsammans.

Om du har varit borta länge från arbetsmarknaden kan du vara med i jobb- och utvecklingsgarantin och ta del av olika aktiviteter som är anpassade just för dig. Aktiviteterna ska hjälpa dig att få ett arbete så snabbt som möjligt. Du som är mellan 16 och 24 år och inte har hittat ett arbete inom tre månader kan delta i jobbgarantin för ungdomar. Då får du ta del av aktiviteter som yrkesvägledning, arbetspraktik och utbildning.

Ung och utan yrkeserfarenhet

Du som är under 25 år kan få lära dig ett yrke hos en arbetsgivare och få lön samtidigt som du får handledning eller utbildning. Anställningen kallas för en yrkesintroduktionsanställning.

Nedsatt arbetsförmåga

Du kan få hjälp av din arbetsförmedlare om du har en sjukdom eller skada som påverkar din arbetsförmåga. Våra specialister inom arbetslivsinriktad rehabilitering kan också hjälpa dig med vad som är viktigt inför en anställning. Vi utgår alltid från dina kunskaper och erfarenheter, och vi kan underlätta en anställning på flera olika sätt. Det kan handla om att anpassa arbetsplatsen, erbjuda personligt stöd eller ge ekonomisk ersättning till din arbetsgivare.

Ny i Sverige

Om du är ny i Sverige kan du ha rätt till olika insatser och program. Du kan också ha rätt till

särskilda aktiviteter för att så snabbt som möjligt lära dig svenska, få ett arbete och kunna försörja dig själv. Du och din arbetsförmedlare kommer tillsammans överens om vilka aktiviteter som passar dig bäst.

Din arbetsgivare kan få ersättning

Arbetsgivare kan få ekonomisk ersättning när de anställer personer som har svårt att få jobb. I första hand gäller det ungdomar utan arbetslivserfarenhet, långtidsarbetslösa, nyanlända i Sverige och personer med en funktionsnedsättning som påverkar arbetsförmågan.

Särskilt anställningsstöd för dig som varit utan jobb länge

Om du har varit utan jobb länge och deltar i jobb och utvecklingsgarantin kan arbetsgivaren få ett ekonomiskt stöd som kallas särskilt anställningsstöd när du anställs. Syftet med stödet är att du som har svårt att få ett arbete lättare ska få en anställning. Din arbetsgivare kan få ersättningen i upp till tolv månader.

Instegsjobb för dig som är ny i Sverige

Om du är ny i Sverige och har uppehållstillstånd kan arbetsgivaren få ett ekonomiskt stöd som kallas särskilt anställningsstöd i form av instegsjobb när du anställs. Samtidigt som du arbetar läser du svenska för invandrare (sfi). På så sätt får du både erfarenhet från arbetsmarknaden och referenser som du kan ha nytta av i framtiden.

Nystartsjobb för dig som behöver en ny start

Om du har varit utan arbete en längre tid eller är ny i Sverige kan din arbetsgivare få ett ekonomiskt stöd som kallas nystartsjobb eller särskilt nystartsjobb. Arbetsgivaren får vanligtvis ersättningen under lika lång tid som du har varit utan arbete, men det finns vissa maxgränser. Är du ny i Sverige kan din arbetsgivare få ersättning under dina tre första år i Sverige.

Stöd för dig som har nedsatt arbetsförmåga

Om du har nedsatt arbetsförmåga på grund av en funktionsnedsättning kan din arbetsgivare få

olika former av ekonomisk ersättning beroende på vad du har för funktionsnedsättning och vad du behöver extra hjälp med. Det kan handla om exempelvis lönebidrag och stöd till hjälpmedel på arbetsplatsen.

Yrkesintroduktion för dig som är ung och vill lära dig ett yrke

Om du är under 25 år och saknar erfarenhet av ett yrke kan arbetsgivaren få ekonomisk ersättning samtidigt som du får möjlighet att lära dig yrket. Anställningen kallas för en yrkesintroduktionsanställning. Du kan också få anställningen om du har varit arbetslös i minst tre månader.

Minst 15 procent av arbetstiden ska bestå av utbildning eller handledning. Anställningen måste pågå i minst sex månader och arbetsgivaren kan få ersättning i högst 12 månader. För att arbetsgivarna ska kunna få ersättning måste det finnas ett centralt kollektivavtal om yrkesintroduktion.

Så här kommer du igång

Du kan kontakta oss på flera olika sätt. Kanske vill du börja med att gå in på vår webbplats och läsa mer. Du kan också ringa och prata med en arbetsförmedlare direkt. Eller kom in på någon av våra arbetsförmedlingar. Välj det sätt som passar dig bäst. Om du vill ansöka om arbetslöshetsersättning eller ta del av våra program måste du skriva in dig på Arbetsförmedlingen.

Skriv in dig

När du skriver in dig börjar du med att skapa ett konto på *Min sida* på arbetsformedlingen.se. Fyll sedan i uppgifter om dig själv och vad du har gjort tidigare. Antingen gör du det hemma eller på en av Arbetsförmedlingens datorer. Du måste därefter besöka en arbetsförmedling inom 14 dagar för att träffa en arbetsförmedlare som skriver in dig. Först då räknas du som inskriven hos oss.

Arbetsförmedlaren bedömer sedan hur dina möjligheter att få jobb ser ut och om du behöver mer hjälp redan från början. Mer hjälp kan innebära att du har kontakt med din arbetsförmedlare oftare och kanske också tar del av våra olika program, till exempel praktik hos en arbetsgivare eller en arbetsmarknadsutbildning.

Det är viktigt att vi alltid har aktuella uppgifter om dig i våra system. Se därför till att du uppdaterar dina meriter så fort du har ny erfarenhet som ökar dina möjligheter att få jobb. Då kan vi lättare hjälpa dig att hitta rätt arbete.

När du skriver in dig hos oss ska du ta med dig legitimation samt intyg och betyg som visar vilka arbeten du har haft och vad du har studerat.

Handlingsplan

När du är inskriven kommer du att göra en handlingsplan tillsammans med din arbetsförmedlare. Handlingsplanen är en överenskommelse mellan dig och Arbetsförmedlingen om hur vi kan hjälpa dig och vad du ska göra för att hitta ett jobb.

Arbetslöshetsförsäkring

Om du har arbetat eller arbetar i Sverige omfattas du av arbetslöshetsförsäkringen. Det betyder att du kan ansöka om arbetslöshetsersättning från a-kassan om du blir arbetslös. För att få ersättning finns det vissa villkor som du måste uppfylla. Om du är arbetslös eller riskerar att bli det är det särskilt viktigt att du känner till villkoren. Annars kan du gå miste om ersättningen. Ansökan om arbetslöshetsersättning skickar du till din a-kassa, som beslutar om du har rätt till ersättningen.

Läs mer om reglerna och villkoren för arbetslöshetsförsäkringen på arbetsformedlingen.se.

Aktivitetsrapport

Det är viktigt att du är aktiv när du söker arbete. För att vi ska kunna ge dig rätt stöd vill vi veta vilka jobb du har sökt och vad du mer har gjort för att få ett arbete. Om du till exempel har varit på en rekryteringsträff eller en anställningsintervju behöver vi veta det.

Du redovisar dina aktiviteter i en aktivitetsrapport. Enklast fyller du i den på arbetsformedlingen.se. Aktivitetsrapporten är ett bra stöd när du och din arbetsförmedlare planerar hur du ska komma vidare för att få ett arbete. All information om aktivitetsrapporten och hur du fyller i den finns på vår webbplats.

Uppgifter om dig i våra register

När du skriver in dig hos oss registreras vissa uppgifter om dig i våra register, till exempel namn, adress, personnummer, arbetslivserfarenhet och meriter. Vi registrerar även vilka jobb du söker och vad som händer under tiden du söker jobb. Dina uppgifter omfattas av sekretess. Det betyder att uppgifterna inte får lämnas ut till obehöriga. Men vi är skyldiga att lämna ut vissa uppgifter till Försäkringskassan och a-kassan när de ska fatta beslut.

Känsliga uppgifter får vi inte registrera utan ditt godkännande, till exempel uppgifter om sjukdom. Det är bara din arbetsförmedlare som får använda dina personuppgifter för att arbeta med ditt ärende. Och det är du som bestämmer vilka uppgifter som får lämnas ut till arbetsgivare.

Du kan alltid be att få se vilka uppgifter som finns om dig. Om du hittar något som är felaktigt är det viktigt att du talar om det för oss. Tre år efter att ditt ärende är avslutat hos oss tas alla uppgifter om dig bort ur våra register.

Meddela adressändring

Arbetsförmedlingen får inte automatiskt information om du byter adress, utan du måste själv meddela oss när du ändrar adress. Meddela Arbetsförmedlingen även om du bara tillfälligt vistas på en annan adress.

Konsten att söka jobb

Det finns mycket du kan göra på egen hand för att hitta ett nytt jobb. Allra viktigast är att du är aktiv. Här får du tips om hur du kan göra. Ta hjälp av oss på Arbetsförmedlingen om du behöver fler råd.

Svara på platsannonser

Platsannonser finns på många olika ställen, till exempel på webben, i tidningen Platsjournalen och i dagstidningar. På arbetsförmedlingen.se hittar du Platsbanken, som innehåller annonser om lediga jobb i Sverige och utomlands. Du kan också prenumerera på platsannonser och få e-post när det dyker upp ett jobb som passar dig. På biblioteket och på webben finns dessutom tidskrifter och facktidningar med platsannonser för specifika områden.

När du skriver en ansökan är målet förstås att väcka arbetsgivarens intresse och att du ska bli

kallad till intervju. Ta fasta på det som står i annonsen och den information som finns på arbetsgivarens webbplats. Fundera över vilka av dina styrkor som kan vara till nytta i just det här jobbet och vilken kompetens du kan erbjuda arbetsgivaren.

En jobbansökan kan se ut på många olika sätt, och till stor del är det upp till dig själv hur du vill utforma den. Men ibland har arbetsgivaren krav eller önskemål om att ansökan ska skrivas på ett speciellt sätt eller innehålla vissa uppgifter. Det är exempelvis vanligt att arbetsgivare vill att du registrerar dina meriter på deras webbplats och bifogar en fil med ett brev du skrivit.

Prata med vänner och bekanta

Många arbeten förmedlas genom vänner och bekanta. Berätta därför för människor du känner att du söker jobb. Kanske behövs det mer personal på deras arbetsplats? Kanske kan de tipsa dig om jobb? Eller kanske känner de någon som kan ta emot dig som praktikant?

Sprid ditt cv

Många arbetsgivare söker efter nya medarbetare i olika cv-databaser på internet. Därför är det bra att registrera sitt cv på flera sådana webbplatser. Tänk bara på att hålla ditt cv uppdaterat så att det hela tiden är aktuellt. På arbetsformedlingen.se kan du presentera ditt cv för arbetsgivare. Där hittar du också mallar och exempel på hur ett cv kan se ut. Du kan också registrera ditt cv på eures.europa.eu om du söker jobb utomlands. Där finns även en europeisk databas med jobb. I slutet av den här broschyren får du tips om hur ett cv och ett personligt brev kan se ut.

Sök jobb via sociala medier

Ett bra sätt att nå många människor snabbt är att använda sig av sociala medier. I dag blir det allt vanligare att berätta på Facebook, Twitter, Instagram och LinkedIn att man söker jobb. Kanske kan dina vänner och följare tipsa dig om ett arbete eller berätta för sina vänner att du söker nytt jobb.

Sök jobb på bemanningsföretag

Bemanningsföretag anställer personal som de hyr ut till företag och organisationer. Att vara

anställd av ett bemanningsföretag innebär ofta att du arbetar hos olika kunder. Men det är bemanningsföretaget som betalar din lön. Vissa uppdrag är långa, ibland flera månader eller år. Andra uppdrag är kortare. Ibland leder ett arbete på ett bemanningsföretag till en anställning hos någon av uppdragsgivarna.

Kontakta arbetsgivare direkt

Det finns många jobb som inte annonseras. Man räknar med att mer än hälften av alla jobb tillsätts på andra sätt än via en annons, till exempel via kontakter, nätverk eller personliga möten med arbetsgivaren. När du söker ett oannonserat jobb kan det vara svårare att veta vad som är viktigt att lyfta fram. För att öka chanserna att träffa rätt ska du ta reda på så mycket du kan om arbetsplatsen och vad yrket innebär. Kontakta sedan arbetsgivaren du vill jobba för och anmäl ditt intresse. Även om det inte finns några lediga jobb direkt kanske det kan leda till ett arbete i framtiden.

Glöm inte heller att tidigare arbetsgivare är bra att ha kontakt med om du vill hitta jobb.

Arbetsgivaren vet vem du är och vad du kan, och kan lättare se om det finns arbetsuppgifter som du skulle passa för.

Hur ser en jobbansökan ut?

En jobbansökan består oftast av ett cv och ett personligt brev. Det är viktigt att ditt cv och brevet kompletterar varandra, så att det inte står samma sak i båda. Ibland kan arbetsgivaren även vilja se andra dokument, till exempel betyg, intyg, licenser eller arbetsprover. Under fliken Cv och ansökan på arbetsformidlingen.se finns fler tips och råd om hur du gör. Där hittar du också filmer med konkreta exempel.

När ett nytt arbete utannonseras är det inte ovanligt att flera hundra ansökningar kommer in. Din ansökan ger arbetsgivaren eller rekryteraren en bild av dig som sedan ligger till grund för vilka sökande som kallas till intervju. Oftast tar det bara 25–30 sekunder för en arbetsgivare eller rekryterare att bestämma om du är intressant för arbetet eller inte. Börja därför med det som är mest intressant för arbetsgivaren, till exempel varför arbetsgivaren ska anställa just dig.

Cv – curriculum vitae

Cv står för curriculum vitae som på latin betyder levnadsbeskrivning. I ditt cv ska du beskriva din utbildning, arbetslivserfarenhet, kunskaper och egenskaper som du vill lyfta fram. Det är

viktigt att ditt cv är lättöverskådligt. Därför kan det vara klokt att göra ett urval och ta med endast de arbeten som är extra viktiga för tjänsten. Då kan du skriva *i urval* efter rubriken *Arbetslivserfarenhet*. Du ska också ha med referenser, men du kan skriva att du lämnar dem senare.

Det finns olika typer av cv:n. Vanligast är att man börjar skriva om det man har gjort senast och sedan går bakåt i tiden. Men du kan också skriva ditt cv utifrån olika teman. Då skriver du om en viss typ av jobb i taget, kanske först om jobb där du har arbetat med barn och sedan om jobb där du har arbetat i affär. Skriv rubriker, till exempel *Arbetslivserfarenhet inom handel* och fyll på med text. Om du har jobbat i fler länder än Sverige kan du ha en rubrik som *Erfarenhet från andra länder* för att visa arbetsgivaren vilken bredd du har. Glöm inte att ta med eventuell praktik. Ett cv ska vara ungefär max två A4-sidor.

Personligt brev

I det personliga brevet skriver du bland annat varför du har sökt jobbet, varför du skulle passa för tjänsten och varför du vill arbeta hos just den här arbetsgivaren. Tänk på att utforma brevet efter den specifika annonsen. Det betyder att du måste skriva ett nytt personligt brev för varje jobb du söker. Ett personligt brev ska vara högst en A4-sida.

4.2.1. Što nudi švedski Zavod za zapošljavanje – översättning

Što nudi švedski Zavod za zapošljavanje

Potrebno vrijeme za nalaženje posla varira. Nekima je dovoljno da sami traže posao, dok mi samo pružamo potporu. Drugi trebaju veću pomoć prije nego što su spremni izaći na tržište rada. Kad nam se javite, uvijek ćete moći razgovarati sa savjetnikom Zavoda koji će vam pružiti potporu i pomoć. Zajedno ćete se dogovoriti o tome što vam je potrebno kako biste što brže pronašli posao.

Pronađite posao na našim internetskim stranicama

Na stranici *Platsbanken* možete tražiti posao i pretplatiti se na primanje natječaja za posao i pronaći veliki broj slobodnih radnih mjesta. Poveznica na *Platsbanken* nalazi se na našim

internetskim stranicama, ali i kao aplikacija za one koji imaju pametne telefone. Imajte na umu da postoje i druge internetske stranice na kojima možete tražiti posao. Popis poveznica možete pronaći na *arbetsformedlingen.se*.

Pod izbornikom *Posao i budućnost (Yrke och framtid)* nalazi se abecedni popis poslova (*Yrken A-Ö*) i poslovni kompas (*Yrkeskompassen*) koji pružaju informacije o većini poslova, o potrebnim kvalifikacijama i o budućnosti pojedinog zanimanja. Na stranici možete pronaći i informacije o dodatnom obrazovanju i testove koji vam mogu pomoći u odabiru zanimanja te informacije o aktivnostima i informativnim susretima koje organizira Zavod za zapošljavanje. Pod izbornikom *Životopis i molba (Cv och ansökan)*, nalaze se upute za pisanje životopisa i motivacijskog pisma kao i informativni filmovi koji prikazuju kako tražiti posao i što je važno znati prije razgovora za posao. Na posljednjim stranicama ove brošure možete naći primjere životopisa i motivacijskog pisma.

Upoznajte poslodavce

Zavod organizira susrete na kojima možete susresti poslodavce kojima je potrebna radna snaga. Ako se odlučite doći na jedan takav susret, dobro je ponijeti životopis (najbolje u nekoliko primjeraka) koji možete ostaviti vama zanimljivim poslodavcima. Na stranici *arbetsformedlingen.se* nalazi se popis svih trenutačnih informativnih susreta.

Pročitajte natječaje za poslove u oglasniku *Platsjournalen*

Platsjournalen je oglasnik koji nudi poslove za sve vas koji ih tražite, a možete dobiti i smjernice o novim trendovima u svijetu rada. Osim toga, možete pronaći inspiraciju i ideje o tome kako uspješno pronaći posao.

Oglasnik je besplatan, a možete ga pronaći u regionalnim uredima Zavoda za zapošljavanje, knjižnicama, na većim željezničkim kolodvorima, u nekim zračnim lukama i visokoobrazovnim institucijama diljem Švedske. Ako želite da vam oglasnik stiže na kućnu adresu, možete se besplatno pretplatiti. Na stranici *arbetsformedlingen.se* možete čitati *Platsjournalen* u obliku internetskih novina.

Rad u inozemstvu

Ako tražite posao u Europi, možemo vam pružiti informacije o tome kako uspješno pronaći posao. U Zavodu postoje savjetodavci koji su posebno obučeni za pronalazak posla u Europi. Na Danima zapošljavanja i sajмова poslova možete susresti poslodavce koji traže zaposlenike za rad u inozemstvu. Na *Platsbankenu* možete pronaći sve poslove za koje je raspisan natječaj u svim javnim europskim zavodima za zapošljavanje.

Kada je potrebna dodatna pomoć

Ponekad je za pronalazak posla potrebna dodatna pomoć. Nekima je potrebna već od početka, drugima tek nakon nekog vremena. Zajedno sa savjetodavcem Zavoda odabirete vrstu potpore koja najbolje odgovara vašim potrebama kako biste u najkraćem roku pronašli posao. Možemo vam pomoći na različite načine. Na internetskim stranicama možete pročitati više o našem radu, akcijskim programima i subvencioniranim radnim mjestima.

Kada je teško pronaći posao...

Ponekad je najbolji put do novog posla odlazak na pripravnički staž, obrazovanje za poslove koji su trenutačno deficitarni ili traženje potpore za pokretanje vlastite tvrtke. Ako vaš savjetodavac procijeni da biste imali koristi od potpore, možete razgovarati o tome.

Ako već duže vrijeme izbivate s tržišta rada, možete se uključiti u programe osiguranja zapošljavanja i razvoja te sudjelovati u raznim aktivnostima namjenjenima upravo vama. Ove aktivnosti trebale bi vam pomoći da pronađete posao što je brže moguće.

Ako imate između 16 i 24 godine, a niste uspjeli pronaći posao unutar tri mjeseca, možete sudjelovati u programima osiguranja zapošljavanja za mlade. Putem tih programa možete sudjelovati u aktivnostima poput poslovnog usmjeravanja, pripravničkog staža i obrazovanja za trenutačno deficitarne poslove.

Mladi bez radnog iskustva

Mlađi od 25 godina mogu se obrazovati kod poslodavca i primati plaću i istovremeno dobiti vlastitog savjetodavca ili se obrazovati za trenutačno deficitarna radna mjesta. Takvo zaposlenje zove se zaposlenje kroz uvođenje u zanimanje.

Smanjena radna sposobnost

Ako je vaša radna sposobnost smanjena zbog bolesti ili ozljede, možete dobiti pomoć od svojeg savjetodavca. Naši stručnjaci za poslovnu rehabilitaciju također vam mogu pomoći sa svime što je potrebno znati prije zaposlenja. Uvijek polazimo od vaših znanja i iskustava, i možemo vam olakšati zaposlenje na različite načine. To može biti prilagodba radnog mjesta, psihološka pomoć ili financijska potpora vašem poslodavcu.

Novi u Švedskoj

Ako ste novi u Švedskoj, imate pravo na razne naknade i programe. Također možete ostvariti pravo na posebne aktivnosti kako biste što prije naučili švedski, pronašli posao i mogli postati financijski neovisni. Zajedno sa savjetodavcem dogovorit ćete se koje aktivnosti najbolje odgovaraju vašim potrebama.

Vaš poslodavac može dobiti naknadu

Poslodavci mogu dobiti novčanu naknadu kada zaposle osobu koja ima poteškoća s pronalaskom posla. To se u prvom redu odnosi na mlade bez radnog iskustva, osobe koje su duže vrijeme nezaposlene, imigrante i osobe s smanjenom tjelesnom ili intelektualnom sposobnosti koja utječe na radnu sposobnost.

Posebna pomoć pri zaposlenju za one koji su duže vrijeme nezaposleni

Ako ste nezaposleni već duže vrijeme i sudjelujete u programima osiguranja zapošljavanja i osobnog razvoja, poslodavac koji vas zaposli može dobiti novčanu naknadu koja se zove posebna naknada za zapošljavanje. Cilj naknade je olakšati zapošljavanje onima kojima je teško naći posao, a poslodavac može primati naknadu najviše dvanaest mjeseci.

Prvi posao za one koji su novi u Švedskoj

Ako ste novi u Švedskoj i imate boravišnu dozvolu, poslodavac koji vas zaposli može dobiti novčanu naknadu koja se zove posebna naknada za zapošljavanje za prvi posao. Dok radite, sudjelovat ćete u programu učenja švedskog jezika za doseljenike (sfi). Na ovaj način stječete iskustvo na tržištu rada i dobivate preporuke koje vam mogu koristiti u budućnosti.

Program novog početka

Ako ste nezaposleni već duže vrijeme ili ste novi u Švedskoj, vaš poslodavac može dobiti novčanu naknadu pod nazivom naknada za posao novog početka ili naknada za posebni posao novog početka. Poslodavac obično prima naknadu onoliko dugo koliko ste vi bili nezaposleni, uz određene uvjete. Ako ste novi u Švedskoj, vaš poslodavac može primiti naknadu tijekom prve tri godine vašeg boravka u Švedskoj.

Naknada za osobe sa smanjenom radnom sposobnosti

Ako je vaša radna sposobnost smanjena zbog funkcionalnih oštećenja, vaš poslodavac može primiti različite oblike novčane naknade ovisno o vrsti vašeg oštećenja i o tome u kojem području vam je potrebna dodatna pomoć. To može biti npr. dodatak na plaću ili naknada za pomagala na radnom mjestu.

Ulaz na tržište rada za mlade koji žele steći novo zanimanje

Ako ste mlađi od 25 godina i nemate radnog iskustva, vaš poslodavac može dobiti novčanu naknadu, a vi priliku za stjecanje novog zanimanja. Takvo zaposlenje zove se ulazno radno mjesto. Zaposlenje možete dobiti ako ste nezaposleni više od tri mjeseca, a najmanje 15 posto radnog vremena mora biti u obliku obrazovanja ili mentorstva. Trajanje ovog zaposlenja je najmanje šest mjeseci, a poslodavac može primiti naknadu do 12 mjeseci.

Kako bi poslodavci mogli dobiti naknadu, mora postojati temeljni kolektivni ugovor o ulaznom zaposlenju.

Kako početi?

Možete nam se javiti na različite načine. Možda biste htjeli početi s našim internetskim stranicama i pročitati više. Možete nazvati i razgovarati sa savjetodavcem, a možete i doći u neki od naših područnih ureda. Odaberite način koji vam najbolje odgovara. Ako se želite prijaviti za naknadu za nezaposlene ili sudjelovati u nekim od naših programa morate se prijaviti na Zavod za zapošljavanje.

Prijavite se

Prijavu započinjete izradom korisničkog računa na dijelu stranice *arbetsformedling.se* pod nazivom *Moja stranica (Min sida)*. Prijaviti se možete od kuće ili na nekom od računala Zavoda za zapošljavanje tako da ispunite osobne podatke i podatke o prijašnjem iskustvu. Nakon toga morate posjetiti neku poslovnicu Zavoda unutar 14 dana kako bi se sastali sa savjetodavcem koji će vas prijaviti. Tek tada ste službeno u sustavu Zavoda.

Savjetodavac Zavoda tada procjenjuje vaše mogućnosti zaposlenja i je li vam potrebna pomoć već od početka procesa. Dodatna pomoć uključuje češći kontakt sa savjetnikom i moguće sudjelovanje u raznim programima, na primjer programima pripravničkog staža ili obrazovanja za trenutačno deficitarna zanimanja.

Veoma je važno da su vaši podaci uvijek ažurirani, stoga savjetujemo da ažurirate podatke čim steknete novo iskustvo koje bi moglo olakšati pronalazak posla. Tako vam možemo lakše pomoći da pronađete pravi posao za sebe.

Prilikom prijave potrebno je priložiti identifikacijsku ispravu i potvrde o prijašnjem radnom iskustvu i stečenom obrazovanju.

Plan traženja posla

Jednom kad ste prijavljeni zajedno sa savjetnikom izradit ćete plan traženja posla. Plan postupanja je dogovor između vas i vašeg savjetnika o tome kako vam najbolje možemo pomoći te što ćete vi sami poduzeti kako biste pronašli posao.

Osiguranje u slučaju nezaposlenosti

Ako ste radili ili radite u Švedskoj, imate pravo na osiguranje u slučaju nezaposlenosti. To znači da možete zatražiti naknadu za nezaposlene iz *blagajne za nezaposlene (a-kassan)* ako izgubite posao. Da biste dobili naknadu, morate ispuniti određene uvjete. Ako ste nezaposleni ili mislite da ćete uskoro biti, od posebne je važnosti da znate koji su to uvjeti. U protivnom možete ostati bez naknade. Molbu za naknadu za nezaposlene šaljete blagajni za nezaposlene, koja odlučuje imate li pravo na naknadu.

Više o pravilima i uvjetima dobivanja osiguranja u slučaju nezaposlenosti možete saznati na stranicama *arbetsformedling.se*.

Izvješće o aktivnosti

Vaša aktivnost u traženju posla je ključna. Kako bismo vam mogli pružiti potrebnu pomoć, moramo znati za koje ste se poslove prijavili i što ste još poduzeli kako bi pronašli posao. Ako ste na primjer bili na susretu za zapošljavanje ili na razgovoru za posao, morate nas o tome obavijestiti.

Svoju aktivnost prilažete putem izvješća o aktivnosti, kojeg je najjednostavnije ispuniti na stranicama *arbetsformedlingen.se*. Izvješće o aktivnosti dobra je potpora prilikom odabira daljnjih postupaka u traženju posla. Sve informacije o izvješću o aktivnosti i kako ga ispuniti možete pronaći na našim internetskim stranicama.

Vaši osobni podaci u evidenciji Zavoda

Nakon što se prijavite na Zavod, vaši osobni podaci kao što su npr. ime, adresa, osobni identifikacijski broj, radno iskustvo i kvalifikacije pohranjuju se u evidenciji Zavoda.

Pohranjuju se također i informacije o poslovima koje tražite i ostalim procesima tijekom traženja posla. Svi vaši podaci drže se u strogoj tajnosti, što znači da se ne mogu prosljeđivati neovlaštenim stranama. Ipak, Zavod je obvezan proslijediti dio podataka *Blagajni socijalnog osiguranja* i *Blagajni za nezaposlene* kako bi mogle donositi odluke.

Osjetljive podatke kao što su npr. podaci o oboljenjima, pohranjujemo samo uz vaše dopuštenje. Vaš savjetodavac je jedina osoba kojoj je dozvoljen pristup vašim podacima, kako bi mogao raditi na vašem predmetu, a vi sami odlučujete koji će podaci biti prosljeđeni vašem savjetodavcu.

U svakom trenutku možete zatražiti pristup vlastitim podacima. Ako pronađete pogrešku, važno je da to prijavite. Nakon tri godine od zatvaranja vašeg predmeta, podaci o vama brišu se iz evidencije Zavoda.

Obavijest o promjeni adrese

U slučaju promjene adrese, Zavod za zapošljavanje neće biti automatski obaviješten, već nas morate obavijestiti osobno. Obavijestite Zavod čak i ako samo privremeno mijenjate adresu.

Umijeće traženja posla

Pri traženju novog posla, mnogo toga možete poduzeti i sami. Najvažnije je da ste aktivni. U ovom dijelu možete pronaći i poneke savjete, a ako vam je potrebna dodatna pomoć, možete se obratiti Zavodu

Prijavljujte se na natječaje za posao

Natječaje za poslove možete pronaći na mnogim mjestima, na primjer na internetu, u novinama *Platsjournal* ili u dnevnim novinama. Na stranicama *arbetsformedlingen.se* nalazi se i *Banka poslova (Platsbanken)* koja sadrži natječaje za slobodna radna mjesta u Švedskoj i inozemstvu. Također se možete pretplatiti na natječaje i elektroničkom poštom primati obavijesti kada se pojavi natječaj. Osim toga, u knjižnicama i na internetu nalaze se stručni i ostali časopisi koji sadržavaju natječaje za poslove unutar posebnih područja.

Cilj molbe za posao je buđenje interesa kod poslodavca i mogućnost poziva na razgovor za posao. Obratite pozornost na informacije u natječaju te informacije na stranicama poslodavca. Razmislite o tome koje bi od vaših vještina mogle biti korisne baš za taj posao i koje vještine možete ponuditi poslodavcu.

Postoje razne vrste molbi za posao, a kako će vaša izgledati najvećim dijelom ovisi o vama. Ipak, ponekad poslodavci postavljaju uvjete ili smjernice koji traže da je molba napisana na određeni način ili da sadrži određene podatke. Na primjer, često se događa da poslodavac traži da registrirate vaše kvalifikacije na njihovim internetskim stranicama ili da priložite dokument s motivacijskim pismom.

Razgovarajte s prijateljima i poznanicima

Budući da veliki broj ljudi pronalazi posao putem prijatelja i poznanika, podijelite s ljudima oko sebe da tražite posao. Možda je potrebno još osoblja na njihovom radnom mjestu, možda vam mogu proslijediti informacije o nekom poslu ili možda poznaju nekoga tko bi vas mogao primiti na pripravnički staž.

Proširite svoj životopis

Mnogi poslodavci traže nove suradnike u raznim internetskim bazama životopisa. Stoga je dobro postaviti životopis na nekoliko različitih takvih stranica. Obratite pozornost na ažuriranje životopisa kako bi on uvijek bio aktualan. Na stranicama

arbetsformedlingen.se možete poslodavcima predstaviti svoj životopis. Na istom mjestu možete pronaći i modele pisanja te primjere životopisa. Ako tražite posao u inozemstvu, možete postaviti svoj životopis na stranicu *eures.europa.eu*. Na kraju ove brošure možete pronaći savjete o pisanju životopisa i motivacijskog pisma.

Potražite posao pomoću društvenih mreža

Putem društvenih mreža možete brzo doprijeti do velikog broja ljudi. U današnje vrijeme, uobičajeno je objaviti da tražimo posao na stranicama kao što su Facebook, Twitter, Instagram i LinkedIn. Možda vas vaši prijatelji ili pratitelji mogu obavijestiti o nekom poslu ili reći svojim prijateljima da tražite novi posao.

Potražite posao u agencijama za posredovanje pri zapošljavanju

Agencije za posredovanje pri zapošljavanju zapošljavaju osoblje koje zatim prosljeđuju drugim poduzećima i organizacijama. Rad kod agencije za posredovanje pri zapošljavanju često uključuje rad kod različitih korisnika, dok vam plaću isplaćuje agencija za posredovanje pri zapošljavanju. Angažmani mogu biti kraći ili duži, ponekad i na više mjeseci ili godina. U nekim slučajevima rad pri agenciji za posredovanje pri zapošljavanju može dovesti do zaposlenja kod nekog od poslodavaca naručitelja.

Javite se poslodavcima

Mnogi poslovi se ne oglašavaju. Otprilike polovica svih slobodnih radnih mjesta popuni se na neki drugi način osim putem natječaja, na primjer putem ljudskih kontakata, mreža ili osobnih sastanaka s poslodavcem. Kada tražite posao za koji nije raspisan natječaj, može biti teže znati na što se važno usredotočiti. Kako bi povećali vlastite šanse za uspjeh, pokušajte saznati što je moguće više o mogućem poslodavcu i o tome što posao uključuje. Zatim se javite poslodavcu kod kojeg biste željeli raditi te pokažite interes. Čak i ako u tom trenutku nema slobodnih radnih mjesta, možda vaša prijava može dovesti do posla u budućnosti.

Nemojte zaboraviti ni prijašnje poslodavce, budući da je dobro ostati u kontaktu s njima ako želite pronaći posao. Poslodavac vas poznaje i zna za što ste sposobni te lakše može pronaći poslove koji bi vam mogli odgovarati.

Kako izgleda prijava za posao?

Molba za posao često se sastoji od životopisa i motivacijskog pisma. Važno je da se životopis i motivacijsko pismo međusobno nadopunjuju, kako oboje ne bi sadržavali iste informacije. Ponekad poslodavac zahtjeva i uvid u neke druge dokumente, npr. ocjene, potvrde, licence ili uvid u dosadašnje radove. U rubrici *Životopis i molba* na stranici *arbetsformedlingen.se* nalazi se više smjernica i savjeta. Također, na istom mjestu možete pronaći i videomaterijale s konkretnim primjerima.

Kada se raspiše natječaj za neko radno mjesto, nije neuobičajeno da se za njega prijavi više stotina kandidata. Vaša molba daje poslodavcu ili osobi odgovornoj za zapošljavanje sliku o vama koja zatim postaje temelj pri odabiru kandidata koji će biti pozvani na razgovor. Najčešće je poslodavcu dovoljno 25-30 sekundi kako bi odredio odgovarate li ili ne opisu radnog mjesta. Stoga započnite onim što bi poslodavcu bilo najzanimljivije, npr. zašto bi trebao zaposliti upravo vas.

Cv – curriculum vitae

Kratice Cv označava *curriculum vitae* što na latinskom znači opis života (životopis). U svom životopisu trebali biste navesti obrazovanje, radno iskustvo te znanja i osobine koje želite istaknuti. Važno je da vaš životopis bude pregledan pa je dobro napraviti izbor i uključiti samo ono radno iskustvo najvažnije za posao za koji se prijavljujete. To možete istaknuti tako da pod naslovom *Radno iskustvo* dodate podnaslov *izbor*. Također biste trebali uključiti i preporuke, no možete napisati i da su dostupne za kasniji uvid.

Postoji više vrsta životopisa. Najčešće se započinje sa posljednjim radnim iskustvom te se dalje navode ranija. No, životopis možete podijeliti i tematski. Tada pišete o određenim tipovima poslova, jedan po jedan, možda prvo o radu s djecom pa o radu u trgovini. Napravite rubrike, npr. Radno iskustvo u trgovini i pobliže opišite riječima. Ako ste radili izvan Švedske, možete imati rubriku Iskustvo rada u inozemstvu kako bi poslodavcu prikazali širinu svog radnog iskustva. Ako ste bili na stručnoj praksi, ne zaboravite i to uključiti. Maksimalna duljina životopisa je otprilike dvije stranice A-4 formata.

Motivacijsko pismo

U motivacijskom pismu između ostalog pišete o razlogu traženja posla, zašto ste dobar kandidat za određeno radno mjesto te zašto biste željeli raditi upravo kod određenog poslodavca. Pismo sastavljajte prema određenom natječaju za posao. To znači da biste za svaki posao za koji se prijavljujete trebali napisati posebno motivacijsko pismo. Motivacijsko pismo ne bi trebalo biti duže od jedne stranice A-4 formata.

5. Översättning av kroatiska texter

5.1. Skroman ali uman

U svom brojem skromnom, ali temom i kvalitetom djelomično vrlo intrigantnom redateljsko-scenarističkom igranofilmskom opusu, Zvonimir Berković u središtu je uvijek imao – ili se barem gradio da ima – muško-ženske erotske odnose. Berković je bio pripadnik generacije što je, kako se to nekad govorilo, stasala iza Drugog svjetskog rata, rođenjem i djelovanjem povezao je dva najveća i najbitnija jugoslavenska grada, Beograd i Zagreb, bio je građanski umjetnik i intelektualac “opće prakse” par excellence, kao i većina pripadnika svoje i nadolazeće generacije (književnopovijesno govoreći – krugovaša i razlogovaca) spajao je tipični građanski duh s (light) nacionalizmom, a također je kao većina pripadnika svoje i nadolazeće generacije sagledavao muškarce i žene kao dva na sebe međusobno nužno upućena, ali posve različita entiteta.

Za razliku od nekih drugih redatelja koji su prema ženama načelno gajili nepovjerenje pa i strah (tradicionalni skučeni feminizam to bi bio sklon nazvati mizoginijom, no zapravo je riječ o ginofobiji, što su dakako dvije bitno različite stvari), Berković je žene i žensko mistificirao na drugačiji, “afirmativan” način. Afirmativan pod navodnicima, jer taj se način u najvećoj mjeri oslanjao na konzervativno poimanje žene kao tajne, kao nečeg neobično privlačnog, ali nedokučivog, nečeg što je istovremeno frivolno i uzvišeno, s čim se može poigravati i što se može bolno izigrati, ali može se i obožavati, što opet znači da i ono samo može povrijediti, bol nanijeti.

U svom prvom i (daleko) najboljem redateljsko-scenarističkom igranofilmskom projektu Rondo, nastalom 1966. u doba procvata jugoslavenskog modernističkog ili, kako se to onda nazivalo, autorskog filma, Berković je tematizirao igru dvojice muškaraca iz građanskog staleža, umjetnika i suca, s mladom suprugom jednog od njih (umjetnika). Dvojica mlađih sredovječnih muškaraca (s tipično berkovićevskom mistifikacijom ženskog raspravljaju o

sličnosti žene i glazbe, a sjajno ih tumače Relja Bašić i Stevo Žigon) sastaju se svake nedjelje kako bi igrali šah, no igra poprima jasnu erotsku motivaciju i svojstva, jer njezin je cilj zapravo zadobivanje odnosno obrana “kraljice”, a to je umjetnikova mnogo mlađa supruga (savršeno je utjelovljuje Milena Dravić); no u tom “muškom” odmjeravanju snaga (ne treba zaboraviti da je šah u praksi “muškija” igra nego nogomet) nije nemoguće prepoznati i tzv. latentni homoerotizam, odnosno u ukupnosti odnosa nekonvencionalnog trija na djelu je svojevrsni totalni erotizam kojim dominiraju dvojica snažnih, zreloodobnih muškaraca. Mlada žena njihov je nježni plijen (da prizovemo Nicka Cavea), čega je razigrani umjetnik, čini se, svjesniji od introvertiranog suca, možda i zbog viška mašte, no u ključnim trenucima demonstriranja “zrele” muške dominacije nad “nedoraslom” ženom ni sudac, na svoj suzdržan način, neće zakazati. Uglavnom, Rondo je film koji istovremeno suptilno i provokativno progovara o složenoj igri moći unutar erotskih odnosa, uvodeći u tu igru i rafinirani psihološki sdomazohizam, a čitava ta metaforičko-realistička “studija karaktera” umjetnički je maestralno izvedena te je u tom trenutku najavila, kako se činilo, iznimno potentno autorsko ime.

Pet godina kasnije, Berković, koji je od Ronda prestao kao scenarist surađivati na filmovima drugih režisera, u čemu je inače bio poprilično uspješan (sjetimo se Marjanovićeve Opsade i Tanhoferova H-8...), predstavio je svoj drugi redateljsko-scenaristički igrani uradak Putovanje na mjesto nesreće. Izrazito je prevladavajući sud, a dijelio ga je i sam autor, kako je riječ o dominantno promašenom ostvarenju, no stvari baš i ne stoje tako, osobito ne u okvirima Berkovićeva opusa. Putovanje na mjesto nesreće, naime, jest (znatno) slabiji film od Ronda, ali svakako je bolji od preostala dva naslova koja je Berković isporučio u sljedećim desetljećima. Slabost tog filma leži u mjestimično naivnom, patetičnom (ali ne enervantno patetičnom!) dijaloškom poetiziranju “na francuski način” i nepotrebnom (iako za Berkovićev svijet vrlo znakovitom) muškom pripovjedaču, no u suštini riječ je o sugestivnom prikazu razarajućeg psihosocijalnog djelovanja na usamljenu i višestruko prevarenu, odnosno izdanu ženu (Ana Karić u ulozi života). Dok je u Slučajnom životu Ante Peterlića upravo Ana Karić, sukladno autorovu svjetonazoru, igrala ženu što “izdaje” (muškarca), sada ona utjelovljuje protagonisticu koja je žrtva patrijarhalnog oca (progroteskni momenti u scenama s ocem kojeg je snažno prezentirao Emil Kutijaro možda se ne uklapaju skladno u opći ugođaj filma, ali imaju znatnu ekspresivnost), nevjernog i konstantno neprisutnog muža (jedva vidljivi Stevo Žigon) te mladog, manipulativnog, pseudosenzibilnog ljubavnika (korektni Rade Šerbedžija). Potonji je i spomenuti (nepotrebn) pripovjedač, čija strukturalno-značenjska pozicija naglašava status protagonistice kao objekta, međutim ovdje je riječ o objektu sa

snagom subjekta, snagom koja ne proizlazi samo iz objektivne pozicije protagonistice, nego iz samog sadržaja lika – Jelena, kako joj je ime, daleko je najrazrađeniji i usprkos svom stradanju te podvrgnutosti tzv. muškom pogledu (kojem uostalom na jednoj dubljoj razini izmiče) daleko najснаžniji ženski lik koji je Berković ikad stvorio, no ne samo to – upitajte se koliko se tako elaboriranih i sugestivnih ženskih likova smještenih u središnju poziciju pripovijesti uopće možete sjetiti u povijesti hrvatskog igranog filma? Radićeva Živa istina i Golikova Ljubica, oba s Božidarkom Frajt u glavnoj ulozi, nastali su, ako ste na njih pomislili, nakon Putovanja na mjesto nesreće. Čak možda nije pretjerano reći (zapravo jest, ali dopustimo si tu slabost ovom prigodom) kako Jelena Zvonimira Berkovića i Ane Karić na neki vrlo blag i dalek način anticipira von Trierove plemenite žene žrtve.

Na žalost, ono što će Berković ponuditi 1980-ih i 90-ih bit će jako daleko od onog što je ostvario u svoja prva dva igranofilmska rada. Ljubavna pisma s predumišljajem (1985) i Kontesa Dora (1993) vjerojatno donose Berkovićev svijet i senzibilitet u najčišćem obliku, što ovdje nažalost ne znači kompliment. Prvospomenuti film, koji se po dobrom ponajprije pamti zbog (za naše prilike) sjajnog dizajna za koji su najzaslužniji scenograf Senečić i snimatelj Trbuljak, izrazito je stilizirana sinteza ionako stiliziranih motiva iz Rostandova Cyrana de Bergeraca te Mozartove i Schikanederove Čarobne frule, dominantno smještena u bolnički ambijent. Tu se osjećajni profesor glazbe silno (platonski) zaljubi u suprugu pacijenta s kojim dijeli sobu, te joj počne pisati ljubavna pisma, no njima će se okoristiti netko drugi. Poimanje žene kao nedokučivog i nedostižnog ideala koji je istovremeno sposoban za banalne izbore i odluke (pa se oko nje s realnom nadom igraju muškarci beskrajno daleki od delikatne protagonistove duševnosti, a jedan od njih je i zadobiva) – ta gorka Berkovićeva mistifikacija ovdje se našla u kontekstu kritike “ženske neumnosti” i “muškog predatorstva” koji zajednički rade protiv “plemenite (muške) osjećajnosti”, ali istovremeno ista je ta (muška) osjećajnost podvrgnuta ironiji, odnosno autoironiji ako pretpostavimo da je profesor zapravo Berkovićev alter ego, kao što je ironiji podvrgnut cjelokupan mehanizam muško-ženskih erotskih odnosa. Iako ovako napisano zvuči intrigantno, filmom dominira klišeizirano poimanje muškaraca i žena u paru sa stereotipom o romantičnom patniku, pa se pored tako okoštalog pogleda na složenu dinamiku (muško-ženskih) erotskih odnosa pokušaji (auto)ironijskih odmaka čine neuvjerljivima. Ne pomaže ni izbor antikarizmatičnog Zlatka Viteza kao interpretatora lika u narativnom središtu, lika koji nužno traži, a ne može dobiti ni empatiju ni simpatiju, ponajprije stoga što umjesto povišene senzibilnosti posreduje psihičku sterilnost i fizičku neuglednost; ni Ruskinja Irina Alferova (ili Alfjorova, ovisno o transkripciji) koja utjelovljuje profesorovu čeznutu idealnu ženu, iako neosporno privlačna i

rafinirana, nije ono što je po Berkovićevoj koncepciji trebala biti – “ideal uzvišene, savršene i nedostižne ženske ljepote”, zbog kojeg se uputio sve do Rusije ne bi li pronašao tom idealu odgovarajuću glumicu.

I dok se u Ljubavnim pismima s predumišljajem bavio fantazmom idealne žene iz perspektive muškarca “plemenita srca”, svodeći ženski lik na mistificirani i naposljetku banalnošću obdareni jednodimenzionalni objekt (a žena u tom filmu itekako zastupa “ženu uopće”), u Kontesi Dori Berković je posegnuo za povijesnom osobom (grofice) Dore Pejačević, prve hrvatske skladateljice, da bi je sukladno svojim navadama pretvorio u objekt “muškog pogleda”. No ovaj put taj objekt nema snagu Jelene iz Putovanja na mjesto nesreće, pa ne izmiče dodjeljenoj joj poziciji kako bi se izborila za status subjekta. Dora ostaje eterično biće ispražnjeno od svakog sadržaja osim (apstraktnog) klišeja “senzibilne ženskosti”, a uostalom ona naročito i ne zanima svog autora – njegov pravi i puni interes na liku je vodviljskog zabavljača i filmskog pionira Karla Armana, čijoj je perspektivi Dorin lik posve podčinjen. Baš kao podosta godina kasnije u Matanićevoj (pseudo)biografiji Slave Raškaj, usprkos naslovu koji sugerira drugačije, u Kontesi Dori naslovni ženski lik tek je povod za bavljenje muškom perspektivom, no kako Berković, za razliku od Matanića, svojoj protagonistici (koja to zapravo nije) ne daruje ostvarenje ljubavnog odnosa sa stvarnim junakom filma, Armanom (a mogao je jer su njemu biografske činjenice bile još manje važne nego Mataniću), onda ona ne funkcionira čak ni kao junakov koliko-toliko ravnopravan par, kao Slava kod Matanića, nego kao, iznova mistificirani, “idealni” predmet/objekt (protagonistove, ali i autorove) čežnje. Štoviše – što je osobito došlo do izražaja u istoimenoj TV-seriji koja višestruko dulju minutažu od one trajanja filma nije iskoristila za elaboraciju Dorina lika i njezinih raznih odnosa, nego za bavljenje bitnim povijesnim ličnostima hrvatske kulturne i političke moderne (jedan od značajnih Berkovićevih interesa) – Dora Pejačević za svog protagonista i svog autora postaje nešto nalik Wellesovu pupoljku, tajna/enigma čije se značenje pokušava odgonetnuti kroz očista različitih likova. No dok je Welles naposljetku ponudio – istina poprilično banalno – razrješenje enigme, Berković sukladno svojim mistifikacijskim sklonostima to neće (bar ne eksplicitnije) učiniti, a kako i bi kad je “žena nedokučiva tajna”. Utješno je ipak što ovaj put – za razliku od Ljubavnih pisama s predumišljajem, filma s kojim Kontesa Dora dijeli stilizirani dizajn i srodan opći diskurs – ključni ženski lik nije cinično unižen lošim erotskim izborom koji sugerira (opću žensku) umnu nedoraslost (načelno nalik onoj Jamesove junakinje iz Portreta dame, no bez njezine sadržajnosti i subjektne snage te jamesovskog slojevitog rafinmana), nego je zaogrnut dubinskom tugom, bitno prouzročenom i (patrijarhalnim) socijalnim uvjetima tog vremena što pred ženama više nisu skrivali sliku

lijepog goluba na grani, ali su im jasno davali do znanja da mogu računati samo na sirota vrapca u ruci; tuga je to koja profinjenom liku Dore daje novu dozu plemenitosti, ali malo pomaže da papirnatost iluziji od karaktera da bar koje zrnice više okusa, boje i mirisa. A ono malo što od toga jest prisutno, zasluga je ponajprije velike, eterično lijepe glumice Alme Price. Njezin dominantni partner Rade Šerbedžija i ovaj put kod Berkovića nije blistao, nego je rutinskom korektnošću iznjedrio zadanu mu ulogu.

Peripetije koje je imao s dovršenjem Kontese Dore, čemu su kumovali i sukobi s nekima od nositelja Tuđmanova koncepta diktature nacije, ili bolje rečeno čemu je kumovala netrpeljivost koju su Tuđmanovi sirovi nacionalisti gajili prema intelektualno im superiornom sineastu i tzv. kulturnjaku opće prakse čiji ultimativni građanski habitus ni najmanje nije respektirao nacionalističku histeriju 90-ih usprkos vlastitom, nikad skrivanom nacionalnom osjećaju – te peripetije definitivno su Zvonimira Berkovića udaljile od svijeta filma, kojem se uostalom ionako nakon prva dva vlastita igrana ostvarenja nije osjećao previše bliskim. Ljubitelj (političke) povijesti i književnosti, zadnje je kreativno razdoblje posvetio eruditskim, nerijetko lucidnim i (gotovo) redovito duhovitim esejima kojima je nesumnjivo osigurao visoko mjesto u nacionalnoj povijesti te literarne vrste, no usprkos tome, baš kao i Branko Belan, još jedan filmaš s relevantnim književnim opusom, Berković će se primarno pamtiti kao sineast. Svakako s dobrim razlozima, jer neovisno o vrlo kritičkim tonovima ovdje udijeljenima drugoj polovici njegova redateljsko-scenarističkog igranofilmskog opusa, Zvonimir Berković jedinstvena je pojava hrvatske kinematografije. Posvećen onom doista bitnom, muško-ženskim erotskim odnosima, pronašao je specifičan put njihova tematiziranja, lakoćom se izdvojivši unutar hrvatskih i jugoslavenskih okvira kao navlastita autorska osobnost. Svojim glazbenim i literarnim referencama te likovnim sklonostima nije uvijek činio dobro vlastitim filmovima, ali u jednom slučaju slika, tekst i zvuk sklopili su se u savršenu cjelinu. Autor koji u svom opusu ima film poput Ronda doista zaslužuje veliko poštovanje, kao i čovjek koji je u prilično mračno doba ultimativne dominacije nacionalističke logike širio svjetlo umne slobode.

5.1.1. Enkel men tankfull – översättning

I Zvonimir Berkovića spelfilmsopus, som är blygsamt när det gäller omfånget, men mestadels väldigt intressant när det gäller teman och kvalitet, har fokuset alltid varit – eller åtminstone verkat vara – på erotiska förhållande mellan män och kvinnor. Berković var, som det sades på

den tiden, medlem i en generation som växte upp efter andra världskriget och han har med sin födelse och sitt verk förbundet de två största och viktigaste jugoslaviska städerna, Belgrad och Zagreb. Som de flesta i sin generation och den följande generationen (litteraturhistoriskt kallas de för „krugovaši“ och „razlogovci“), var han en borgerlig konstnär och „den allmänna praktikens“ intellektuell par excellence, och han kopplade ihop den typiska borgerliga anden med (en lätt form av) nationalism. Dessutom ansåg han, och också det som en medlem av sin och den följande generationen, män och kvinnor som två entiteter som naturligt inriktar sig på varandra, men som i grunden är helt olika entiteter.

Till skillnad från vissa andra regissörer som betraktade kvinnor med misstro eller även rädsla (traditionell feminism skulle kalla det här för kvinnofientlighet, men egentligen handlar det om gynofobi och det är två ganska olika saker), har Berkovic mystifierat kvinnor på ett annat, „bekräftande“ sätt. Bekräftande inom citationstecken, eftersom hans sätt mestadels grundades på den konservativa idén om kvinnan som hemlighet, som något ovanligt lockande men översinnligt, något som är samtidigt frivolt och sublimt, något som man kan leka med, som kan bli smärtsamt bedraget men som också kan bli avgudat, vilket betyder att det också kan såra, göra ont.

I sitt första och (ojämförligt) bästa scenfilmsprojekt „Rondo“ (både manus och regi), som kom till 1966, vid tiden för den modernistiska jugoslaviska filmens blomstring, eller, som det kallades för då, auteurfilmen, har Berkovic tematiserat ett spel mellan två män som tillhör den borgerliga klassen: en konstnär och en domare, och den unga frun till en av dem (konstnären). De två männen i den yngre medelåldern (med Berkovičs typiska mystifikation av det kvinnliga talar de om analogien mellan musiken och kvinnan, med briljanta interpretationer av Relja Bašić och Stevo Žigon) träffas varje söndag för att spela schack, men spelet får en klar erotisk motivation och erotiska egenskaper, eftersom spelets mål är att erhålla eller med andra ord behålla „drottningen“, konstnärens mycket yngre frun (perfekt gestaltad av Milena Dravić). Men i den här „manliga“ prövningen av styrkan (man bör inte glömma att schack i praktiken är mer „manligt“ än fotboll) är det inte omöjligt att också se en sk latent homoerotik. Med andra ord, när man tar den okonventionella trios förhållande i sin helhet, finns det en sorts total erotik dominerad av två starka mogna män. Den unga kvinnan är deras mjuka byte (för att åkalla Nick Cave), vilket den ystra konstnären verkar förstå bättre, kanske på grund av sitt överskott på fantasi. Men i de viktigaste ögonblicken när de måste visa sin „mogna“ manliga dominans över den „omogna“ kvinnan, ger inte ens domaren upp, även om det är på sitt behärskade sätt. Sammanfattningsvis är „Rondo“ en film som samtidigt subtilt och provokativt talar om det invecklade maktspelet som finns i erotiska förhållanden, tillsammans

med en raffinerad psykologisk sadomasochism. Hela den metaforisk-realistiska „karaktärsstudien“ är så mästerligt genomförd och den verkade förebåda ett underbart potent auktornamn.

Fem år senare skapade Berković, som slutade arbeta för andra regissörer som manusförfattare efter „Rondo“, i vilket han var påfallande framgångsrik (låt oss bara komma ihåg Marjanovićs „Opsada“ och Tanhofers „H-8“) sitt andra spelfilmsverk „Putovanje na mjesto nesreće“ (Resan till olycksplatsen). Det allmänna omdömet om detta verk, som auktor själv delade, var att filmen var ett till största delen misslyckat verk, men så är det inte, särskilt inte när man betraktar den inom ramen för Berkovićs opus. „Putovanje na mjesto nesreće“ är faktiskt (mycket) svagare än „Rondo“, men den är utan tvivel bättre än de två titlar som Berković producerade under de kommande decennierna. Filmens svaghet ligger i på vissa ställen naiva och patetiska (men inte irriterande patetiska!) dialogiska poetiseringen „på franska sättet“ och dess onödiga (fast för Berković väldig symboliska) manliga berättaren, men i grunden handlar det om en suggestiv beskrivning av den devasterande psykosociala påverkningen på en ensam och flera gånger bedragad eller besviken kvinna (Ana Karić i sin livsroll). Medan i Ante Peterlićs „Slučajni život“ (Tillfälligt liv) spelade Ana Karić en kvinna som besviker (en man), efter auktores världsåskådnig, här ger hon liv till en kvinnlig huvudroll som är ett offer till sin patrijarkaliska far (progroteska moment i scener med fadern starkt presenterade av Emil Kutijaro passar kanske inte så harmoniskt in i filmens almäna stämningen, men de har en särskild uttryckskraft), till en otrogen och konstant absent make (nästan osynlig Stevo Žigon) och en ung, manipulativ, pseudosensibel älskare (korrekt Rade Šerbedžija). Den senaste är också den nämnde (onödiga) berättaren, vilkens ställe (i struktur och betydelse) understryker den huvudpersonens status som objekt. Däremot handlar det här om ett objekt som har en subjekts styrka, styrka som kommer inte bara från protagonistens objektiva ställe men också från den karaktärens själva innehåll – Jelena, som är hennes namn, är den mest utvecklade och trots sitt lidande och underkuvande till det s k manliga blicket (vilket hon på en djupare nivå slipper) den överhuvudtaget stärkaste kvinnliga karaktär Berković skapade. Men ännu mer än detta; man får undra om hur många så utvecklade och suggestiva kvinnliga karaktär som står i centrumet av en berättelse kan man komma ihåg i hela den kroatiska filmhistorien? Radićs „Živa istina“ och Goliks „Ljubica“, både med Božidarka Frajt i huvudrollen, kom till, om man tänkte på dem, efter „Putovanje na mjesto nesreće“. Kanske är det inte för mycket att säga (det egenligen är för mycket, men låt oss säga så vid den här tillfällen) att Zvonimir Berkovićs och Ana Karićs Jelena på ett väldigt svag och avlägsen sätt anar von Triers ståtliga kvinnliga offer.

Tyvårr var det som Berković gav under 1980- och 1990-talet långt från de sucéer av hans första två filmverk. *Kärleksbrev med uppsåt* (kro: Ljubavno pismo s predumišljajem) från 1985 och *Grevinna Dora* (kro: Kontesa Dora) från 1993 framkallar troligtvis Berkovićs värld och känslighet i deras renaste form, men desvärre är detta inte någon komplimang. Den förre, vilken minnas på grund av dess (för kroatiska situationen) utmärkt design av scenografen Senečić och kameramannen Trbuljak, är en extremt stiliserad syntes av redan stiliserade motiv från Rostands *Cyrano de Bergerac* och Mozarts och Schikanders *Trollflöjten*, mestadels placerad i en sjukhusmiljö. Där blir en känslig musikprofessor otroligt (platoniskt) kär i sin rumskamratens fru och börjar att skriva kärleksbrev till henne, som någon annan vill tjäna på. Idéen av en kvinna som en översinnlig och ouppnåelig ideal som kan samtidigt ta banala beslut och val (som leder till att män som är oänligt långt från den delikata huvudpersonens själfullhet kan leka med henne med en reel chans, med en som till slut får henne) – Berkovićs bittra mystifikation befinner sig här i en kontext av „kvinnlig tanklöshet“ och „manlig predation“ som tillsammans arbetar mot „ståstlig (mänlig) känslighet“. Men den här manliga känsligheten betraktas samtidigt med ironi, eller självironi, om vi framställer att professorn fungerar som Berkovićs alter ego. Den hela mekanismen av erotiska relationer mellan män och kvinnor betraktas med ironi. Även om det låter väldigt intressant beskriven som här, filmen är egenligen dominerad av en clicheaktig uppfattning av män och kvinnor, tillsammans med en stereotip av den lidande romantiken. Därför verkar dessa (själv)ironiska försök osannolik när man ställer dem bredvid en sådan rigid framställning av den invecklade dynamiken av erotiska relationer (mellan män och kvinnor). Den icke-karismatiska Zlatko Vitez som huvudrollen hjälper inte filmen. Den huvudrollen är en karaktär som söker efter, men som inte kan få varken empati eller sympati, framför allt eftersom han inte visar en hög känslighet utan en psykologisk steril och kroppslig anskrämlighet. Russinan Irina Alferova som spelar professorns ideala kvinnan, även om hon verkligen är attraktiv och raffinerad, inte är den som hon, efter Berkovićs koncept skulle vara – „en ideal av en upphöjd, perfekt och ouppnåelig kvinnlig skönhet“, som ledde honom hela vägen till Ryssland i hans sökning för en lämplig aktris.

Medan *Kärleksbrev med uppsåt* handlar om en fantasi av en ideal kvinna betraktad från en perspektiv av en man med ett „nobelt hjärta“, så att kvinnofiguren blir bara en mystisk och till slut ett banalt endimensionellt objekt (och kvinnan i den här filmen representerar väl „kvinnan i allmänhet“), *Grevinnan Dora* handlar om en historisk person, grevinnan Dora Pejačević, den första kroatiska kvinnliga kompositören, bara för att hon också, enligt Berkovićs vana, förvandlas till ett objekt till „den manliga blicken“. Men i detta fall har inte objektet någon

styrka (som till exempel Jelena från *Resan till olycksplatsen* har) som skulle hjälpa henne att kämpa för att skapa sig ett subjektstatus. Dora förblir ett eteriskt entitet tumt av allt annat innehåll utav den (abstrakta) clichén av „känsliga kvinlighet“. Vad är mer, konstnären inte har något intresse för denna karaktär – hans fullt och verkligt intresse ligger på karaktären av Karl Arman, en vådevill underhållare och film föregångsman och till vem Doras karaktär blir helt underordnad. Just så som i den väldig senare Matanićs (pseudo)biografi av Slava Raškaj, i *Kontesa Dora* blir den kvinnliga huvudrollen bara en bas för att hantera den manliga perspektiven, trots att rubriken sugerererar annars. Ändå, eftersom Berković, till skillnad från Matanić, ger inte sin huvudperson (som hon egentligen inte är) en förverkligande av det romantiska förhållandet med den äkta filmens huvudperson Arman (vad han kunde val göra eftersom biografiska faktum var för honom ännu mindre viktiga än för Matanić), fungerar inte den kvinnliga huvudpersonen inte ens som mannens mer eller mindre likvärdiga motbild, som Slava är hos Matanić, utan igen, blir bara ett mystifierad, „idealt“ föremål/objekt av (protagonistens, men också konstnärens) längtan. Ytterligare – vad kommer fram i den TV-serien med samma namn som använde inte ens sin många gånger längre speltid för att utveckla Doras karaktär och hennes olika förhållanden, utan fokuserade på viktiga historiska figurer av den kroatiska kulturella och politiska modern (ett av Berkovićs stora intressen) – Dora Pejačević blir alltså till sin protagonist och till sin auktör liksom Welles rosenknopp, en hemlighet/enigma vilkets betydelse försöks komma åt genom olika karaktärers perspektiv. Men medan Welles löste engiman till slut – även om lösningen var banal – Berković enligt sin läggning för mystifikation vill inte göra det, eller inte på ett mer synligt sätt. Och hur kunde han göra det, när kvinnan är en „obegriplig hemlighet“. Trösten ligger den här gången – till skillnaden från *Kärleksbrev med uppsätt*, filmen som med *Grevinna Dora* delar en stiliserad design och allmän diskurs – i faktumet att den kvinnliga huvudpersonen inte är på ett cyniskt sätt nedsatt genom ett dåligt erotiskt val som sugerererar (en allmän kvinnlig) intellektuell underlägsenhet (i princip lik underlägsenheten av James kvinnliga huvudperson i *Porträtt av en dam*, men utan hennes innehållrikhet och subjektstyrka samt James komplexa förfining), utan blir personen klädd i en djup sorg, orsakad av tidens (patrijarkiska) sociala tillstånd som inte längre gömde framför kvinnor en målning på en skön duva på en gren, men som klart gav dom till syn att de kan bara ha den usla sparven i handen. Det är en sorg som ger Doras karaktär en ny dos av ståtlighet, men som knappast lyckas ge denna pappersillusionen en smula mer smak, färg och doft. Och den lite som ändå finns finns där bara tack vare den stora, eteriskt sköna skådespelerinnan Alma Prica. Hennes dominerande partner Rade Šerbedžija

gav inte någon strålande utförande, utan han bar bara den tilldelade rollen med rutinmässig korrekthet.

Peripetier som han möt till slut av *Kontesa Dora*, som delvis var tack vare vissa av bärare av Tudmans nationell-diktatorist koncept eller bättre sagt tack vare den fientligheten som Tudmans primitiva nationalist visade för den intellektuellt överlägsna sineasten och så kallade allmänna kulturpersonen vems ultimativa borgerliga habitus respekterade inte i minsta grad den nationalistiska hysterin av 1990-talet, även bredvid hans egna, aldrig gömda nationalkänslan. Sådana peripetier har utan tvivel fått Zvonimir Berković att distancera sig från filmvärlden, som han inte kände sig del av efter hans två första filmverk. En älskare av (politisk) historia och litteratur, trillbringade han sin sista kreativa tidsperiod med att skriva belästa, ofta lucida och (nästan) alltid humoristiska essäer som tjänade honom en viktig ställe i den nationalla historien av den där litterärtypen, men trots detta, just som Branko Belan, en annan regissör med viktiga litterariska verk, kommer Berković att minnas mest som sineast. Det är inte utan bra grund, eftersom oberoende av de valfiga kritiska hanteringen av den andra hälften av hans filmsopus, är Zvonimir Berković ett unikt fenomen i den kroatiska kinematografen. Fokuserad på den verkligen viktiga, de erotiska förhållanden mellan män och kvinnor, hade han funnit en speciell väg för att hantera dem, och på det sättet med lätthet åtskiljade sig inom kroatiska och jugoslavenska ramar som en individuell auktorisk personlighet. Hans musik- och litterärreferenser och läggning till måleri har inte alltid gjort bra åt hans filmer, men i ett fall har bild, text och ljud blandat ihop i en perfekt helhet. En auktor som inom sina verk har en film som *Rondo* förtjänar stor respekt, och det gör också en man som i en väldig mörk tid av ytterst dominerande av nationalistisk logik spridd ljuset av intellektuell frihet.

5.2. Na jesen ili zimu? I u HDZ-u i u Mostu sve uvjereniji da se Vlada ne može spasiti

Hrvatski eksperiment s trojnom vlašću Tihomira Oreškovića, Tomislava Karamarka i Bože Petrova polako ali sigurno bliži se kraju. Nije više pitanje hoće li biti izbora, nego kada će biti održani. Sigurno je samo da građani do ljeta neće na glasačka mjesta, a najrealnija je opcija da će izbori na jesen ili na početku zime.

Svi Globusovi sugovornici, i s lijevice i s desnice i s centra, smatraju da će se Vlada i dalje kretati na samom rubu ponora, ali će se u posljednji trenutak zaustavljati njezin pad. Sve do

časa kad to zaista više ne bude moguće i kada i javnost naprosto zatraži da se prekine agonija. Sada to još nije tako, iako nije ni daleko, a izbori u ovom trenutku ne odgovaraju ni HDZ-u ni Mostu. Pozorno se čeka HDZ-ov izborni sabor 28. svibnja i odmjeravanje snaga između Tomislava Karamarka i Milijana Brkića, nakon čega će mnogo toga biti jasnije.

Očekivanja

Brkić, navodno, već sada razgovara s mnogima, pa i partnerima iz koalicije kako bi pokušao spasiti što se spasiti može. Pozorno se čekaju i rezultati Vladine ekonomske politike koji bi trebali pokazati je li nastavljen pozitivan trend, o čemu ovisi i sudbina premijera Tihomira Oreškovića.

Svi na hrvatskom političkom karuselu u ovom času imaju svoja nadanja i očekivanja. Dio hadezeovaca smatra da će nakon izbornog sabora stranka biti čvršća i spremnija za ozbiljnije poteze, a dio opet misli da će moguće dvovlašće u HDZ-u samo zakomplicirati stvari. Naime, teško je predvidjeti što će se dalje događati s Tomislavom Karamarkom nakon neugodne afere koja ga pritišće. Otkrije li se još nešto novo, moglo bi to ubrzati rasplet ne samo u HDZ-u nego i na cijeloj hrvatskoj političkoj sceni. Karijera šefa HDZ-a opasno je poljuljana, a kohabitacija s Milijanom Brkićem može za Karamarka biti krajnje opasna, jer je budući zamjenik predsjednika stranke u više navrata indirektno poslao poruku da je nezadovoljan utjecajem koji je Jozo Petrović imao na HDZ. Zato se može očekivati nastavak unutarnje borbe za prevlast u HDZ-u, što će se, sigurno, odraziti i na stanje u koaliciji, a onda i na sudbinu Vlade.

Esdepeovci su trenutačno u ležernijoj situaciji jer Zoran Milanović lako čisti svoje redove, i možda će biti pošteđen samo Zlatko Komadina, ako sam ne odluči što će i kako dalje. Nije tajna da je ljut na Milanovića i njegovu ekipu, a ljudi koji ga podržavaju uporno tvrde da je samo s Komadinom na čelu SDP mogao stvoriti veći koalicijski potencijal koji bi stranku vratio na vlast.

Milanovićevo “stvorit ćemo vam pakao” nije bilo potrebno operativno provesti jer su pakao sami sebi stvorili partneri na vlasti, jače i više nego što je itko u SDP-u mogao i sanjati. Ali, od njihove “uspješne” vladavine prošlo je malo vremena pa je još teško stranku predstavljati kao spas za hrvatsku politiku. S druge strane otužno zvuči konstatacija HDZ-ova ministra Olega Butkovića koja otprilike glasi: Mi smo loši, ali oni su bili još gori.

Premijera Oreškovića, koliko god se trudio dobiti na političkoj težini, ionako malo tko doživljava kao snagu koja bi mogla zaustaviti negativne trendove, s izuzetkom dijela Mosta. Čekaju se brojke i, ako budu lošije nego što se očekivalo, Oreškovićeve pozicija bit će dodatno oslabljena, a pad njegove Vlade realniji. Spektakularnih najava o bogatim investitorima javnost se već naslušala, ali investicija je sve manje; na floskuli kako treba zaustaviti odlazak mladih ljudi ova je vlast dobila mandat, ali autobusi masovno i dalje odlaze prema Njemačkoj. Ako se reforme sastoje u tome da se proda još malo onoga što u Hrvatskoj vrijedi, za to nije trebalo “uvoziti” Oreškovića.

I ostaje najveća nepoznanica – Most.

“Moj je dojam da Petrov ipak pokušava spasiti Vladu, a da je Ivanu Kovačiću puknuo film jer njega nacionalna priča ionako ne zanima”, rekao nam je dobar poznavatelj prilika u Mostu koji tvrdi da ni misteriozni pozadinci koji su ovu grupaciju doveli do vlasti više nisu aktivni. Naš sugovornik kaže da Ivica Relković, koji je osmislio cijelu priču s Mostom, više ne želi sudjelovati u svemu tome.

“On je težak u komunikaciji, vrlo je jasan u stavovima prema prošlosti, pogotovo komunizmu i izuzetno je pošten i korektan čovjek. Naprosto idealist. Ne bi me čudilo da je odustao od svega.”

Očito, pukotine u Mostu sve su veće. Postoje i podjele na “metkovičku grupu”, u kojoj su Petrov i Grmoja i cijela ekipa ministara, te “dalmatinsku”, u kojoj su Kovačić i Miro Bulj, dok su ostali potpuno odvojeni od ove dvije. Ivana Lovrinovića ionako više malo tko i spominje, Drago Prgomet se potpuno udaljio od Mosta, a unutar grupacije je veliko previranje.

Okidač za izbore

Svi su izgledi da će na jesen konačno puknuti ljubav s HDZ-om, bez obzira na želje Petrova i Grmoje koji to pokušavaju spriječiti.

“Dilema je sada u Mostu da li zadržati postojeću poziciju ili igrati na kartu s kojom se krenulo na početku, pa što bude. Nekima se očito ne ide na izbore, a siguran sam da je prvi na toj listi Božo Petrov”, kaže naš sugovornik. Za Ivana Kovačića sve ono što se posljednjih mjeseci događalo bila je muka i znao je govoriti za Grmoju da je problematičan, da nakon izjava jednostavno nestane, a da Boži Petrovu treba dva dana da donese odluku.

Stav je mnogih s kojima smo razgovarali da Most u ovoj formi ne može više opstati i da je dalje sve stvar matematike i uspješnosti HDZ-a i SDP-a koga će u budućnosti pridobiti. Razgovara se stalno na svim stranama, obećava i “prodaje”, ali u javnosti se pokušava stvoriti dojam da su Mostovi redovi i dalje čvrsto zbijeni. “Uostalom, Most više i ne postoji u formi u kojoj je bio kad smo se okupili”, kaže dr. Drago Prgomet, koji je prvi napustio grupu.

Postoji i scenarij da će se Ivan Lovrinović potpuno osamostaliti sa svojom ekipom, a da će Kovačić i Bulj neovisno donositi odluke. I onda je sve gotovo. Svaki daljnji potez bio bi krajnje riskantan za opstanak Vlade, jer se saborska većina i sada teško uspostavlja, a soliranjem mostovaca to bi bilo gotovo nemoguće. Izbori su onda jedino rješenje, jer malo tko vjeruje u preslaganje u hodu.

“Već sada ne postoji polovica od onoga Mosta otprije četiri mjeseca. Nešto će se u budućnosti dogoditi i pokrenuti lavinu koja će voditi do izbora”, kaže naš sugovornik.

Svi mostovci s kojima smo razgovarali bili su jedinstveni u stavu da je sada presudno što će se događati u HDZ-u i koja će struja pobijediti na unutarstranačkim izborima. Ako Brkić dobije prevlast, svi očekuju i promjene u stranci. “U Karamarkovoj koži onda ne bih htio biti ni minutu”, kaže visokopozicionirani mostovac.

Ponuda manjincima

U slučaju da Brkić ostvari prednost, očekuju se i neka druga rješenja, a već se u tom smislu pregovara na veliko. Spominje se i mogućnost da se manjincima da ponuda koja se ne može odbiti pa tako spriječe izbori i osigura komotnija većina. To bi značilo opstanak Vlade još jedno vrijeme, ali sadašnja afera Karamarku je gotovo uništila šansu da postane premijer. Tako je i preslaganje o kojem je govorio Milan Bandić nerealno. S jedne strane sporazum s manjinama odgodio bi agoniju sadašnje Vlade, ali je teško očekivati da bi Milorad Pupovac i Furio Radin išli s tvrdim desničarima koji su dobrim dijelom zaslužni i za krajnje negativan imidž koji Hrvatska danas ima u Europi.

Ako dođe do izbora, dobri poznavatelji prilika u Mostu tvrde da sigurno neće doći do koalicije SDP-a i Mosta, a za sada ni Iblerov trg ne pokazuje neku pretjeranu želju za tim. Ako dođe do osipanja Mosta, stvari se bitno mijenjaju jer onda će i velike stranke krenuti u trgovinu, koje, naravno, “nema” u Hrvatskoj. Ali, na listi onih koji bi išli sa SDP-om nema mnogo mostovaca. Kovačić i Bulj sigurno ne bi išli u tu kombinaciju, kao ni Ivan Lovrinović

i Ivica Mišić, ali postoje i oni koji nisu ničiji i koji bi u tom slučaju sami procijenili kome se prikloniti. Mnogi u Mostu svjesni su da se više nikada ne bi našli u Saboru, pa će do posljednjeg trenutka odugovlačiti s odlukom o prelasku na jednu ili drugu stranu, što ne isključuje da će ih pokušati vrbovati i HDZ i SDP.

Kod nekih mostovaca prevladava stav da u budućnosti treba igrati na kartu Tihomira Oreškovića i da nije isključeno da se u novu priču krene upravo s njim. Božo Petrov se potrošio, a Ivan Kovačić, kojem je najvažnija lokalna karijera, ne želi preuzeti ulogu lidera Mosta i sada se traži rješenje. Tako se mostovci u ovom času ponašaju u skladu s onom Titovom: “Živimo kao da će sto godina biti mir, a pripremajmo se kao da će sutra rat” i kuju strategiju kojom bi vratili vjerodostojnost i spremno dočekali izbore na jesen, ako tada budu. Ponestaje i njima municije jer su priče o reformama otišle u vjetar, pa više ni sami ne vjeruju da će tom retorikom vratiti popularnost.

Međutim, nitko ne očekuje da će izbori uslijediti samo nakon baražne paljbe između HDZ-a, njegovih partnera i Mosta. Toga smo se ionako nagledali, traje dan-dva i opet sve po starom. Trebat će mnogo jači okidač, a jesen će upravo biti vrijeme za to. Sve ovo što se do sada događalo i prijetilo izborima samo je uvertira jesenskim događajima. Sam Karamarko, da učvrsti svoju poziciju, pokrenuo je priče o izborima i iz njegovih se krugova moglo čuti da je bio spreman na radikalnije poteze odmah nakon izbora u stranci. U međuvremenu se sve promijenilo, izbila je afera s Jozom Petrovićem i značajno je oslabljena pozicija prvog čovjeka HDZ-a. Što će biti do jeseni, nitko ne zna.

Ostaje i pitanje što će biti s malim strankama koje bi u konačnici mogle odlučiti o pobjedniku ako dođe do skorih izbora. HSS se koprca, želi stvoriti u javnosti dojam da se potpuno udaljio od Domoljubne koalicije, koja, kako izjavljuje novi predsjednik Krešo Beljak, više i ne postoji. “S Karamarkom rijetko razgovaram”, kaže nam Beljak, ali ostaje i činjenica da još ne drži sve poluge vlasti u vlastitoj stranci, pogotovo kad je riječ o Branku Hrgu, koji moguću odluku HSS-a da napusti koaliciju možda i ne bi slijedio. Unatoč tome što Beljak kaže da nema dileme da Hrg striktno provodi sadašnju stranačku politiku.

Procjene hrida

Tu je i Hrid Drage Prgometa, a oni čekaju. “Što ćemo drugo? Bit ću iskren, s nama je obavilo razgovor više ljudi, a Vlada ne uživa naše povjerenje. Ako padne, izbori bi bili najpoštenije rješenje. Sve pažljivo pratimo i sigurno je da naš saborski klub može biti presudan u

preslaganju. Svaka ruka, a ne klub. Dakle, ne treba se istrčavati u pregovorima, ni obećavati.” Za Milana Bandića većina naših sugovornika s oba politička pola smatra da u konačnici neće biti presudan. Bura je pokrenuta prelaskom Milivoja Špika iz Bloka umirovljenici zajedno u Bandićev klub zastupnika, a to je samo prelazak iz jedne – iste – opcije u drugu. I on i Bandić ostaju vezani za Domoljubnu koaliciju.

Gotovo karikaturalni razmjeri sadašnje politike u Hrvatskoj možda su ipak najjasniji signal da nas čekaju novi izbori. Kad se zastupnici koji su tek nedavno sjeli u klupe i koji su za svoj posao izvrsno plaćeni moraju tjerati da dođu na glasanje ili kada u jednom danu među političarima na vlasti izbije desetak svađa koje uveseljavaju javnost i nađu se na novinskim naslovnicama, onda politika postaje ridikulozna. To se upravo događa u Hrvatskoj. A kad je situacija takva, izbori postaju neizbježni.

5.2.1. I höst eller i vinter? För HDZ precis som för Most blir det mer och mer säkert att regeringen inte kan räddas – översättning

Det kroatiska experimentet med en trefaldig regering bestående av Tihomir Orešković, Tomislav Karamarko och Božo Petrov närmar sig sakta men säkert sitt slut. Frågan är inte längre om det blir omval, utan när det blir. Det enda säkra är att medborgarna inte ska rösta före sommaren, och det mest realistiska alternativet är val i höst eller i början av vintern.

Alla som *Globus* talade med, de till höger, de till vänster och också de i centerpartierna, anser att regeringen fortsätter gå mot avgrunden, men att alla vill försöka stoppa dess fall i sista stund. Ända tills det inte längre är möjligt eller tills allmänheten kräver att agonin ska stoppas. Det är ännu inte så, även om det inte är långt ifrån, och ett val vid denna tidpunkt passar inte varken HDZ (Kroatiska demokratiska unionen) eller Most (oberoende listornas bro). Alla väntar uppmärksamt på HDZ:s partistämman den 25 maj och på kraftmätningen mellan Tomislav Karamarko och Milijan Brkić, efter vilken situationen förväntas bli klarare.

Förväntningar

Brkić påstås redan tala med många, även med koalitionspartner, för att rädda vad som kan räddas. Man väntar också uppmärksamt på resultatet av regeringens ekonomiska politik som ska visa om den positiva trenden har fortsatt eller inte, vilket kommer att avgöra den nuvarande premiärministern Tihomir Oreškovićs öde.

Alla som nu sitter på den kroatiska politiska karusellen har i den här stunden sina förhoppningar och förväntningar. En del HDZ medlemmar anser att partiet kommer att bli starkare och mer berett för större beslut efter partistämman medan andra tycker att den möjliga tvåparts regeringen bara kommer att komplicera situationen. Dät är nämligen svårt att förutse vad som händer med Tomislav Karamarko efter den obehagliga affären som sätter press på honom. Om någonting nytt avlöjas, kan det påskynda upplösningen inte bara inom HDZ, men också på hela den kroatiska politiska scenen. HDZ-ledarens karriär är allvarligt skakad, och en samverkan med Milijan Brkić kan bli extremt farlig för Karamarko, eftersom den framtida vice-presidenten för partiet flera gånger indirekt har påstått att han är missnöjd med inflytandet som Jozo Petrović haft på HDZ. Därför kan man förvänta att den interna kampen om makten i HDZ kommer att fortsätta, vilket otvivelaktigt kommer att avspegla sig i situationen i koalitionen, och följaktligen i regeringens framtid.

Medlemmarna i SDP (Kroatiens socialdemokratiska parti) är nu i en lättare situation eftersom Zoran Milanović gör ett snabbt jobb för att reda ut sina rader. Den enda som kan bli kvar är kanske Zlatko Komadina, om han inte själv beslutar vad han ska göra i fortsättningen. Det är inte en hemlighet att han är arg på Milanović och hans team, och de som stöder honom påstår att SDP med Komadina i täten skulle kunna bygga en större koalitions-potential som kunde hjälpa partiet att komma till makten igen.

Milanovićs „vi ska skapa ett helvete för er“ behövde inte förverkligas eftersom parterna i regeringen skapade det själva, till och med mer och värre än någon i SDP hade kunnat drömma om. Men det hade gått väldigt lite tid sedan deras „lyckade“ regering, så det är svårt att betrakta SDP som räddare av kroatiska politiken. Å andra sidan låter HDZ-minister Oleg Butkovićs konstanterande erbarmligt. „Vi är dåliga, men de vore ännu sämre“, lyder det ungefär.

Premiärminister Orešković betraktas inte, hur mycket han försöker åstadkomma en politiskt vikt, av många som en kraft som skulle kunna stoppa de negativa trenderna, om vi utesluter en del av Mosts medlemmar. Alla väntar på siffrorna och, om de blir sämre än väntat, blir Oreškovićs position ännu svagare, och hans regerings fall ännu mer realistisk. Allmänheten har redan hört för många spektakulära proklamationer om rika investerare, medan investeringarna blir färre och färre. Den här regeringen fick mandatet på grund av frasen att de skulle stoppa utvandringen av unga människor, medan massor av bussar går fortfarande

mot Tyskland. Om reformerna består i att sälja det lilla som fortfarande är värt något i Kroatien, behövde man inte „importera“ Orešković.

Och så har vi den största okända variabeln kvar – Most

„Mitt intryck är att Petrov försöker dock rädda regeringen, men att Ivan Kovačić inte vill ha det längre eftersom han inte är intresserad av den nationella sagan“, sade en kännare av situationen inom Most. Kännaren sa också att även de mystiska individer som förde den gruppen till makten inte är aktiva längre. Vår källan säger att Ivica Relković, som skapade den hela idén av Most, inte vill delta längre.

„Han är svår att tala med, han är väldigt klar i sina åsikter om det förflutna, särskilt om kommunism, och han är en väldigt ärlig och korrekt man. Enkligt sagt är han en idealist. Jag blir inte förvånad om han hade gett upp.“

Uppenbarligen blir klyftor i Most ännu större. Det finns också uppdelningar till en „Metković grupp“, som består av Petrov och Grmoja med en helt gäng av ministrar, och en „Dalmatinsk grupp“ som har Kovačić och Miro Bulj, medan resten står komplett skild från dessa två. Ingen talar om Ivan Lovrinović längre, Drago Prgomet har fjärrat sig från Most, och inom gruppen finns en stor kalabalik.

Valets avtryckare

Oddsén är att i höst kommer kärleken med HDZ gå sönder, oavsett Petrov och Grmoja som försöker stoppa det.

„I Most finns det nu en dilemma om man ska hålla den ställe man redan har eller om man ska spela den handen man började med och se vad som händer. Vissa vill tydligt inte ha ett nytt val, och jag är säker att den första på den listan är Božo Petrov“, säger vår källa. För Ivan Kovačić blir allt som händer de senaste månaderna ett krångel och han har sagt att Grmoja kan vara problematisk, att han försvinner enkelt efter han säger något, samt att Božo Petrov tar två dagar för att fatta ett beslut.

Många som vi talade med anser att Most inte kan överleva längre i den här formen och att det som skulle visa vem Most får som partner är bara matematiken och HDZ:s och SDP:s framgång. Det finns konstant tal på alla sidor, det finns lov och „försäljningar“, medan man försöker att få allmänheten att tro att Most fortfarande har styrka och enhet. „Förresten finns

Most inte i den formen det hade när vi alla kom tillsammans“, säger dr. Drago Prgomet, som var den första som lämnade gruppen.

Det finns också ett annat scenario enligt vilket blir Ivan Lovrinović och hans gäng helt självständiga, och Kovačić och Bulj kommer att fatta beslut på sina egna hand. Och då blir det slut på allt. Jeden vidra drag blir extremt vådlig för regeringens fortbestånd, eftersom det är svårt att få majoriteten i parlamentet redan nu, och om Most medlemmar går solo blir det nästan ogörlig. Valet blir då den enda lösningen, eftersom få tror på omställningar under gången.

„Redan nu har vi inte ens hälften av vad vi hade i Most fyra månader sedan. Något kommer att hända i framtiden som sätter i gång en lavin som kommer att leda till val.“, säger vår källa.

Alla Most-medlemmar som vi talade med var eniga i deras tankar att det som händer i HDZ och vem som vinner partiets inra val får stor betydelse. Om Brkić får makten, alla väntar sig förvändningar i partiet. „Jag ville inte vara i Karamarkos hud, inte en minut“, säger en högpositionerad medlem i Most.

Erbjudande till minoritetsrepresentater

Om Brkić företräder, det förväntas andra lösningar också, och man förhandlar redan om dessa. Det hörs tal om en möjlighet att minoritetsrepresentanter får en erbjudande de kan inte tacka nej på, vilket skulle stppa valet och garantera en bekvämare majoritet. Det ska betyda att regeringen överlever under en tid, men den aktuella affären har nästan förstört alla Karamarkos chanser för att bli premiär. Följaktligen blir också omställningar Milan Bandić talade om orealistiska. Å ena sidan kunde en pakt med minoritetsrepresentaterna ställa in regeringens agoni, men det ett svårt att se Milorad Pupovac och Furio Radin samarbeta med hårda högerorienterade som är till en stor del ansvariga för den extremt negativa rykten Kroatien har i Europa nuförtiden.

Om det blir val, experter på situationen inom Most påstår att det säker blir ingen koalition mellan SDP och Most, och för närvarande visar heller Iblertorget själv inget lust till detta. Om Most förlorar sina medlemmar, blir saken helt annorlunda eftersom då börjar de stora partierna handla, vilket förstås „finns inte“ i Kroatien. Men det finns inte många Most medlemmar som vill gå med SDP. Kovačić och Bulj går säkert inte i den kombination, samt Ivan Lovrinović och Ivica Mikšić, men de finns flera som inte är någons och som i det fallet kunde besluta själv om vem de skulle medfölja. Många Most-medlemmar är medvetna att de

aldrig skulle finnas i parlamentet igen, så dem vill dröja med beslutet till det sista ögonblicket, vilket utesluter inte att både HDZ och SDP försöker få dem på deras sida.

Vissa Most-medlemmar anser att de borde spela på Tihomir Orešković i framtiden, och att det fortfarande finns en option att börja nytt just med honom. Božo Petrov har spenderat sig, och Ivan Kovačić, för vem är den lokala karriären den viktigaste, inte vill ta ledar-rollen, därför försöker alla komma åt en lösning nu. Så följer Most i den här ögonblicket Titos: „Leva som om det skulle bli fred i hundra år, och bereda som om de blir krig i morgon“, och välver en strategi med vilket de skulle kunna återvinna validiteten och berett vänta på valet i hösten, om det blir val i hösten. Deras ammunition börjar också ta slut efter historierna om reformer gått med vinden. Därför tror inte de själva att de kan återvinna populariteten med denna retoriken.

Ingen förväntar dock att valet kommer att ta plats bara efter lite spärrelden mellan HDZ, deras partner och Most. Vi har sett för mycket av detta, det dröjer en dag eller två och senare blir det som det var förr. Det behövs en väldigt större avtryckare och hösten är just en bra tid för detta. Allt som har hänt tills nu och som hotade med valet är bara en inledning till hösten. Karamarko har själv, för att fästa sin ställning, satt i gång tal om valet och i hans kretser kunde man höra att han var beredd till mer radikala drag omedelbart efter valet i partiet. Emellertid har allting förändrats, affären med Jozo Petrović kom ut och ställningen av HDZ:s första mannen blir betydligt försvagad. Vad händer till hösten, vet ingen.

Det står kvar också frågan om vad som händer med de lilla partierna som kunde besluta om vinnaren i fall det blir valet snart. HSS (Kroatiska bondepartiet) flundrar, de vill lämna intrycket att de har ställt sig ifrån den Patriotiska koalitionen, som, hur säger den nya partiledaren Krešo Beljak, finns inte längre. „Jag talar sällan med Karamarko“, säger Beljak, men det finns kvar faktumet att han inte har alla kort i handen när det kommer till hans egna parti, särskilt inte när vi talar om Branko Hrg, som kanske inte följer HSS om de väljer att lämna koalitionen. Även om Beljak säger att det finns ingen tvivel att Hrg genomför strikt partiets aktuella politiken.

Bedömningar i Hrid

Det finns till och med Drago Prgomets Hrid (Kroatiska initiativ till dialog) , och de väntar. „Vad annat ska vi göra? Jag kommer att vara ärlig, flera har talat med oss, medan regeringen inte har vårt förtroende. Om regeringen faller, valet skulle bli den rättaste lösningen. Vi följer allt uppmärksamt och det är säkert att vår parlamentklubb kan bli utslagsgivande. Varje hand,

inte ens klubben. Alltså, skulle man inte ränna i förhandlingar, eller lova något.“ De mesta vi talade med åt båda politiska håll betraktar inte Milan Bandić som någon som skulle bli utslagsgivande i slutet. Stormen började när Milivoj Špika lämnade Blocket pensionärer tillsammans och gick in i Bandićs klubb, vad faktiskt var bara en omställning från ett – egentligen samma – alternativ till den andra. Både Špika och Bandić förblir knytta till den Patriotiska koalitionen.

De nästan karikatyriska proportioner av den aktuella kroatiska politiska scenen blir kanske det tydligaste tecknet att det förväntas nya val. När ledamöter som har nyss fått sina fätölj och som får väldigt bra lön måste tvingas att komma till röstningar eller när det mellan de politikerna i makten blir ett dussin bråk om dagen som piggar upp allmänheten och befinner sig på förstasidor i tidningar, blir politiken löjlig. Och det händer precis i Kroatien. Och när finns det en sådan situation, blir val oundvikligt.

5.3. Mali i obiteljski hoteli – Split

SPLIT

Nakon što je cijeli život slušao kako svi putovi vode u Rim, rimski car Dioklecijan shvatio je kako to mora biti jedina istina. Njemu su u ključnom trenutku svi putovi vodili u – buduću Split. Bilo je 3. stoljeće, odlučio se povući i provesti ostatak života odmarajući dušu u morskoj uvali pokraj ilirsko-grčkoga naselja Aspalathos. “Da, tu ću izgraditi palaču”, rekao je sebi u bradu. I dao zapovijed.

Nije ni slutio kako je taj čin ujedno začetak budućega grada. Najprije unutar njezinih granica, gdje se kasniji stanovnici nisu ustručavali naslijeđeno nadograđivati (primjer katedrale sv. Duje), stvarajući začudan graditeljski amalgam. S Dioklecijanovom palačom i obližnjom rimskom Salonom, današnji Split spaja mir antike i živahan ritam 21. stoljeća. Možda je upravo zbog tog ritma Split, kako to kažu njegovi temperamentni stanovnici, “najsportskiji grad na svitu”.

Povijesno srce grada na Unescovu je Popisu svjetske kulturne baštine. Ali i srce obližnje Trogirske rivijere. Na antičke korijene Trogira nastavili su se kasniji zahvati, čime nastaje

srednjovjekovna gradska jezgra. Gotičke i renesansne građevine umjetnički su okrunjene remek-djelom iz 13. stoljeća, portalom katedrale sv. Lovre, s potpisom Majstora Radovana. Rivijera Kaštela slikovit je niz mjesta izraslih oko sedam obalnih utvrda kojima valja u zaleđu pridodati i stari grad Klis s dojmljivom tvrđavom.

Dalmatinska zagora, s imotskim jezerima i vletima parka prirode Biokovo s pitomom dolinom Cetine, rijeke koja se zatim kroz 50 km impresivnog kanjona bliži moru – Omišu praznik je za oko, praznik je i za ljubitelje aktivnog odmora: jahanja, raftinga, vožnje kanjonima i planinarenja.

Omiška rivijera oduševljava krajolikom nastalim u susretu planine, mora i rijeke Cetine. Makarska rivijera prelijepa je niska omanjih mjesta uz more podno planine Biokova. U sjeni borova i čempresa na rivijeri se skriva čak šezdesetak kilometara plaža s oblucima.

Otok Brač najveći je dalmatinski otok. Tko je barem jednom zakoračio na plažu Zlatni rat, zna kako je ona jedna od najljepših plaža Mediterana. Pa još kad se s nje zaputi na bolški teniski turnir... Otok Vis oaza je nedirnute prirode s fenomenima poput Modre, Medvidine i Zelene špilje. Tu vinova loza i južno voće rastu od antičkih vremena na koja danas podsjećaju i bogata arheološka nalazišta. Otok Hvar dionizijsko je mjesto: okupan suncem, utonuo u miris lavandinih polja i s izvrsnim vinom.

A sve na tom području začinjeno je Danima hvarskog kazališta, omiškim Festivalom dalmatinskih klapa, Sinjskom alkonom, Marulovim danima.

Riječ Split prevode i ovako: carski odmor, mediteranska strast, dionizijsko opuštanje.

HOTEL VIKTORIA

U Segetu Donjem spajaju se atraktivna povijest i uroda odmora na morskoj obali. Dovoljno je daleko od vreve Trogira i Splita, a dovoljno blizu za posjet njihovim znamenitostima. Na području Segeta vadio se bijeli kamen još u doba Dioklecijana, a mjesto okružuju bedemi s kulama iz 16. stoljeća.

Hotel Viktorija dočekuje goste u Seget Vranjicu, u neposrednoj blizini Segeta Donjeg. Od mora ga dijeli samo 80 metara. Sobe i apartmani su s pogledom na more, terasom, klima-uređajem, telefonom, satelitskom televizijom i mini barom. Gostima su na usluzi aperitivbar, restoran s lokalnom kuhinjom, garaže. Također tenis, mini golf, nogomet, rukomet, ronjenje i rafting. Organizirani su izleti brodom na otoke Kornate, Brač i Krknjaše, te autobusom u Trogir, Split, Šibenik, Primošten, Međugorje te u Nacionalni park Krka.

HOTEL BAVARIA

Trogir je jedan od najdojmljivijih gradova na Jadranu. Nadasve vrijedna srednjovjekovna arhitektura crkvi, palača i utvrda tu je susjed pučkom graditeljstvu obližnjih ribarskih mjesta. Nedaleki arhipelag sa slikovitim otocima i otočićima poziva na skrovite plaže u uvalama.

Hotel Bavaria dočekuje goste 2 km od Trogira i 100 metara od plaže. To je suvremeni objekt s 40 ležajeva u apartmanima i sobama, kongresnom dvoranom, restoranom uz koji je terasa te s aperitivbarom. Posebno je pogodan za poslovne ljude, sudionike kongresa i seminara te sportske ekipe. U blizini su trim staza, šest teniskih terena, mini golf, stolni tenis, vodeni tobogan, igralište za odbojku na pijesku, polivalentna dvorana. Okruženje je idealno za izlete brodom.

HOTEL TROGIRSKI DVORI

Trogir je jedan od najljepših gradova na Jadranu. Uz lijepo prirodno okruženje, to ponajprije zahvaljuje izvanrednoj kulturno-povijesnoj baštini. Posebno, pak, srednjovjekovnim zdanjima u gradskoj jezgri zbog koje se Trogir našao na Unescovu Popisu svjetske kulturne baštine.

Hotel Trogirski dvori nalazi se jedan kilometar od gradskog središta i nekoliko minuta od pješčane plaže. Njegov nedavno preuređen restoran poznat je po pripremanju dalmatinskih ribljih i mesnih specijaliteta te nudi bogat izbor vrhunskih hrvatskih vina. Uz restoran je oveća terasa koju, kao i cijeli objekt, uljepšava zelenilo. Hotel posjeduje brod za jednodnevne izlete, teniski teren i parkiralište. Blizu su škola ronjenja, jet ski i izletnička agencija

HOTEL VILA SIKAA

Sačuvani antički reljef Kairosa, grčkoga boga sretnog trenutka, kaže da je Trogir sretno mjesto od samih početaka. On je sretan kulturni događaj u cjelini. Tu su djelovali graditelj Nikola Firentinac, kipar Andrija Aleši, Majstor Radovan. Trogir je na Unescovu Popisu svjetske kulturne baštine.

Vila Sika malen je obiteljski hotel smješten u dijelu Trogira uz otok Čiovo, s dojmljivim pogledom na srednjovjekovnu gradsku jezgru. Hotel djeluje u zdanju starom više od 300 godina. Ono je i samo sastavnim dijelom stare jezgre, odnosno svjetske baštine. Hotel ima 10 soba. Gostima je na usluzi aperitivbar, a mogu unajmiti automobil, skuter i bicikl. Dostupni su ronjenje, jahanje, tenis, sportovi na vodi, izleti u prirodu i rafting.

HOTEL VILA TINA

Uz grad Trogir, s kojim je spojena mostom, na otoku Čiovu izrasla je Arbanija, omanje turističko mjesto. Prednost je takva položaja u izvrsnoj mogućnosti obiteljskog odmora. U Arbaniji su pri ruci svi bitni sadržaji, uz istodobno zadržavanje privatnosti. Arbanija mami zabačenim uvalama i plažicama.

Hotel Vila Tina nudi domaći ugođaj u idiličnu lokalnom okruženju. Goste dočekuje u blizini mora, nudeći smještaj u klimatiziranim sobama s televizorom, telefonom i mini barom. Za susret s dalmatinskim kulinarskim umijećem, uz lijep pogled na more, dobra je prigoda hotelski restoran. Otvoreni roštilj okružen je vrtom dalmatinskog raslinja, a može ga se koristiti samostalno ili uz pomoć osoblja hotela. Vila Tina je izvrsno polazište za izlete u mjesta i na otoke srednje Dalmacije.

HOTEL SV. KRIŽ

Trogir oduševljava na mnogo načina. Njegova graditeljska srednjovjekovna baština čini ga izvanrednim kulturnim spomenikom, ali i spomenikom nastalim na vrlo slikovitom položaju. Trogir leži na otočiću između plodnog polja i otoka Čiova s kojim ga spaja pokretni most.

Hotel Sveti Križ objekt je na otoku Čiovu nedaleko od plaže, u gustoj borovoj šumi, nasuprot crkvi sv. Križ. S terase 10 apartmana i 40 soba pruža se pogled na mediteranski krajolik.

Gostima su na usluzi restoran, caffe bar, vanjski i unutarnji bazen, wellness centar, sauna i prostor za fizikalnu terapiju. Hotel ima kongresnu dvoranu. Gosti se mogu opustiti uz tenis, odbojku na pijesku, boćanje, mali nogomet. Izleti nude posjet Dubrovniku, Plitvicama, Kornatima, slapovima Krke i drugdje.

HOTEL TRAGOS

Trogir je grad čiji sretni trenutak traje već 2300 godina. Starogrčki bog Kairos, čiji je reljef tu pronađen, nije mogao u svoje vrijeme ni slutiti da će potrajati toliko dugo. Kraj se tom sretnom trenutku ne nazire. Od antičkog mjesta Tragosa, preko rimskog Traguriuma, sve do današnjega hrvatskog Trogira traje priča o gradu koji osvaja ljepotom. Potvrđuje to pogled na Radovanov portal, na tvrđavu Kamerlengo i srednjovjekovna gradska vrata.

Hotel Tragos dočekuje goste u jezgri Trogira, u baroknoj palači iz 18. stoljeća. Udaljen je 20-ak metara od središnjega gradskog trga, pjace i katedrale sv. Lovre. Udobne i prostrane, suvremeno opremljene sobe nazvane su prema dalmatinskim otocima i gradovima. Restoran Tragos, kojim dominiraju plafonske grede i kamene ploče iz 17. st., ima dugogodišnju tradiciju u pripremanju specijaliteta dalmatinske kuhinje. Gostima su u blizini dostupni tenis, ronjenje, sportovi na vodi, jahanje. U ponudi su izleti u Split, srednjodalmatinske otoke, te u čak tri nacionalna parka - Plitvička jezera, na Krku i Kornate.

HOTEL TROGIR

Trogir je u punom smislu riječi grad-muzej. Ako je to negdje posebno vidljivo, onda je to u njegovoj povijesnoj jezgri. Posjetitelj se u njoj susreće s djelima ljudskih ruku koja na sugestivan način pričaju priču o izvanrednoj kulturnoj baštini toga dijela Dalmacije. Vremenska okomica tu započinje prije dvije tisuće godina i ne prekida se do naših dana.

Hotel Trogir dočekuje goste u renoviranoj, više od dvije stotine godina staroj kući u samom središtu mjesta. Kuća je obnovljena na tradicionalan način, čuvajući izvorne vrijednosti. Unatoč tomu, sve sobe i apartmani su opremljeni u skladu s očekivanjima suvremenog gosta. Uz ostalo, imaju klima-uređaj, internet, satelitsku televiziju i ostalo. Restoran radi tijekom ljetnih mjeseci te nudi ribu i meso pripravljene na raznolike načine uz širok izbor vina. Uz besplatno parkiralište, gostima su pri ruci usluge obližnjih agencija, uključujući jednodnevne

izlete. Kućni ljubimci su dobrodošli.

5.3.1. Familjehotell – Split – översättning

SPLIT

Efter att han hela sitt liv hade fått höra att „alla vägar bär till Rom“, förstod den romerska kejsaren Diokletianus det som att det måste vara den enda sanningen. För honom bar vid en betydelsefull tidpunkt alla vägar till – det framtida Split. Det var under andra seklet när han bestämde sig för att isolera sig och tillbringa resten av sitt liv med att vila själen i en havsvik nära den illyrisk-grekiska orten Asphalatos. „Ja, här ska jag bygga mitt palats“, sa han till sig själv. Och gav ordern.

Han kunde inte ana att detta samtidigt var en början till en framtida stad. Först bodde människor inom palatset, där senare invånare byggde vidare på arvet utan att tveka (till exempel sankt Domnius katedral), vilket skapade en överraskande arkitektonisk hybrid. Med Diokletianus palats och det närbelägna romerska Salona förenar det moderna Split antikens frid med tjugohundratalets livliga rytm. Kanske är det just den här rytmen som gör Split till, som dess temperamentsfulla invånare säger, „den sportigaste staden i världen“.

Det historiska centrumet finns på Unescos Världsarvslista. Det gör också hjärtat av den närbelägna Trogir-rivieran. Man har byggt på de antika rötterna i Trogir, vilket skapade den medeltida stadskärnan. Bland byggnader från gotik och renässans står en konstnärlig kronjuvel, ett mästerverk från 1200-talet – sankt Laurentius katedralens portal, byggd av Mäster Radovan. Kaštela rivieran är en pittoresk rad av orter byggda omkring sju befästningar, till vilka kan man också lägga den gamla staden Klis med sin imponerande befästning.

Dalmatinska zagora (Dalmatiens inland), med sjöarna i Imotski, klipporna i naturparken Biokovo samt med floden Cetinas fridfulla dal, där Cetina är en flod som närmar sig havet (Omiš) genom 50 km av imponerande pass, är en fröjd för ögat. Det är också ett nöje för älskare av en aktiv semester: det finns ridning, forsränning och fjällvandring.

Omiš-rivieran överraskar med ett landskap skapat genom ett möte mellan berg, hav och floden Cetina. Makarska-rivieran är en ljuvlig rad av små orter vid havet under berget Biokovo. Denna riviera gömmer på nästan 60 km av singelstränder i skuggan av tallar och cypresser.

Ön Brač är Dalmatiens största ö. Den som har stått på stranden Zlatni rat en enda gång, vet att den är en av de vackraste stränderna vid Medelhavet. Och när man från stranden går för att spela tennis i Bol... Ön Vis är en oas med intakta natur och fenomen som Blå grottan, Medvids grotta och Gröna grottan. Här har vinrankor och sydfrukt funnits ända sedan antiken, och om antiken påminner också rika arkeologiska fynd. Ön Hvar är en dionysisk plats: badad i solen, full med lukter av lavendelfält och fint vin.

Här finns också Hvars teaterdagar, Festivalen för Dalmatinska *klapa* (traditionella körer) i Omiš, Sinjska alka (riddarturning i Sinj) och Marulićs dagar.

Man kan också översätta ordet Split så här: en kejserlig semester, Medelhavets passion, dionysisk avkoppling.

Hotell VIKTORIJA

I Seget Donji möts en attraktiv historia och njutningen av en semester vid havet. Orten ligger tillräckligt långt från myllret av Split och Trogir, men också tillräckligt nära för att besöka deras sevärdheter. Ända sedan Diokletianus tider har människor i området kring Seget brutit sten, och det finns också murar runt orten med borgar från 1500-talet.

Hotell Viktorija välkomnar sina gäster i Seget Vranjic, som ligger precis vid Seget Donji. Det är bara 80 meter mellan hotellet och stranden. Rum och sviter har utsikt över havet, terrass, AC, telefon, satellit-tv och minibar. Övriga tjänster är en aperitif bar, en restaurang med lokal mat samt garage. Det finns också tennis, minigolf, fotboll, handboll, dykning samt försrättning. Det organiseras också utflykter med båt till öarna Kornati, Brač och Krknjaši, samt utflykter med buss till Trogir, Split, Šibenik, Primošten, Međugorje samt nationalparken Krka.

Hotell BAVARIA

Trogir är en av de mest storstilade städerna på Adriatiska havet. Här står den otroligt värdefulla medeltidens arkitekturen av kyrkor, palats och befästningar bredvid det folkliga byggandet i närliggande fiskeorter. Angränsande skärgården med sina pittoreska öar och holmar inbjuder alla till sina stränder gömda i vikar.

Hotell Bavaria välkomnar sina gäster 2 km från Trogir och 100 m från stranden. Det är en modern byggnad med 40 bädd i rum och sviter, med kongresshall, restaurang med terrass samt aperitif bar. Det är särskilt tillämpligt för affärsmän och affärskvinnor, deltagare i kongresser och idrottslag. I närheten finns det ett övningsområde, sex tennisbanor, minigolf, bordtennis, en vattenrutschkana, en sandvolleybollbana, samt polyvalent sal. Området är också idealt för båtutflykter.

Hotell TROGIRSKI DVORI (Trogirs gårdar)

Trogir är en av de mest praktfulla städerna på Adriatiska havet. Tillsammans med den vackra naturen, är det mestadels tack vare det strålande kultur-historiska arvet. Det gäller särskilt de medeltida byggnaderna i stadskärnan som satte Trogir på Unescos världsarvlistan.

Hotell Trogirski dvori ligger en kilometer från stadscentrum och bara några minuter från sandstranden. Dess nyligen renoverad restaurang är känd för dalmatinska fisk- och köttspecialiteter och erbjuder en rik sortering av förstklassiga kroatiska viner. Vid restaurangen finns en terrass som är, liksom hela hotellet, omgiven av grönskan. Hotellet äger en båt för dagsutflykter, en tennisbana och parkeringsplatser. I närheten finns en dykningskola, jet ski och en utflykt byrå.

Hotell VILLA SIKAA

På den bevarade antika reliefen på den grekiska lyckliga ögonblickets guden Kairos, står det att Trogir var en lycklig plats redan från sin början. Den är en helt lycklig kulturell händelse. I Trogir arbetade byggare Niccolo Fiorentino och skulptörer Aleksii Andrea och Mäster Radovan. Trogir finns på Unescos världsarvlistan.

Villa Sikaa är ett litet familjehotell som ligger i den delen av Trogir nära ön Čiovo, med en rörande utblick över den medeltida stadskärnan. Hotellet arbetar i en byggnad som är mer än 300 år gammal. Den är själv en del av stadskärnan, det vill säga världsarvet. Hotellet har 10 rum, och gäster kan använda en aperitif bar och också hyra ut en bil, skoter eller cykel. Det finns också dykning, ridning, tennis, vattensporter, naturutflykter samt försränning.

Hotell VILLA TINA

En liten turistort som heter Arbanija växte upp på ön Čiovo, som ligger vid staden Trogir och är förbunden med den via en brygga. En stor fördel av en sådant ställe är att den erbjuder en utmärkt möjlighet till familjsemester. I Arbania ligger alla viktiga turistiska innehåll tillhands, medan privatlivet är skyddat. Arbanija lockar gäster med sina isolerade vikar och stränder.

Hotellet Villa Tina erbjuder en bekväm atmosfär i en idyllisk lokal omgivning. Gäster är välkomnade i närheten av havet, med bostad i klimatiserade rum med television, telefon och minibar. Hotellens restaurang är ett bra tillfälle att göra sig bekant med den dalmatiska kokkonsten och samtidigt njuta av det vackra utblicket över havet. I den dalmatiska trädgården finns en öppen grill som gäster kan använda själv eller med hjälp av personalen. Villa Tina är en perfekt utgångsplats för utflykter till orter och öar av centrala Dalmatien.

Hotell SV KRIŽ (SANKT KORS)

Trogir behagar på många olika sätt. Dess medeltida byggningsarv gör den ett utmärkt kulturell monument, men samtidigt ett monument som kom till på ett mycket pittoreskt läge. Trogir ligger på en liten ö mellan bördig jord och ön Čiovo med vilken den är förbunden via en rörlig brygga.

Hotellet Sveti Križ (Sankt Kors) är en byggnad på ön Čiovos nära stranden, i en tät tallskog emot Sankt Kors kyrkan. En terrass med 10 lägenhet och 40 rum erbjuder ett utblick över medelhavets landskap. Gäster kan använda hotellets restaurang, caffè bar, utomhusbassäng och inomhusbassäng, wellnesscenter, sauna och fysikalterapi rum. Hotellet har också en kongresshall. Gäster kan vila med tennis, sandvolleyboll, boćanje (en dalmatinsk form av

bowling) samt inomhusfotboll. Det finns till och med utflykter till Dubrovnik, Plitvicesjöarna, nationalpark Kornati, Krka vattenfall och andra ställen.

HOTELL TRAGOS

Trogir är en stad vilkens lyckliga ögonblicket pågår i 2300 år. Den grekiska guden Kairos, vems relief upptäcktes i Trogir, kunde inte ana att staden skulle leva en sådan lång tid. Slutet på det här lyckliga ögonblicket ses inte. Sedan antikens ort Tragos, romerska Tragurium till den moderna kroatiska staden Trogir pågår historien om en stad som erövrar med sin skönhet. Bevisen på detta är Radovans portal, Kamerlengoborgen och medeltida stadsporten.

Hotellet Tragos välkomnar sina gäster i Trogirs stadskärnan, i ett barock-palats från 1700-talet. Den står ungefär 20m från det centrala stadstorget, börsen, och sankt Laurentius katedralen. Dess bekväma, rymliga och modernt möblerade rum är nämnda efter dalmatinska öar och städer. Restaurangen Tragos, med bjällklaf och håll från 1600-talet, har i många år anrättat traditionella dalmatinska specialiteter. Gäster kan vila med tennis, dykning, vattensport och ridning. Det finns utflykter till Split, centrala Dalmatiens öar, och inte mindre än tre nationalparker – Plitvicesjöarna, floden Krka och Kornati.

HOTELL TROGIR

Trogir är verkligen ett museum. Om det finns ett ställe där det särskilt märks, är det Trogirs historiska stadskärna. Här möts besökarna av människoverk som på ett suggestivt sätt berättar en historia om det underbara kulturarvet av den här delen av Dalmatien. Tidslinjen började här två tusen år tidigare och avbryter inte ens till våra tider.

Hotell Trogir välkomnar sina gäster i ett renoverat, mer än 200 år gammalt hus i stadscentrumet. Huset har renoverats på ett traditionellt sätt, för att behålla dess äkta värde. Trots detta är alla rum och lägenhet modernt möblerade enligt moderna gästers förväntningar. Bland annat, har de AC, internet, satellit-TV och mer. Restaurangen är öppen i sommarmånaderna och erbjuder fisk och kött lagat på många olika sätt, samt ett brett sortiment av viner. Gäster kan använda fri parkeringsplatser, och har flera turistbyråer i närheten, som erbjuder dagsutflykter. Husdjur är välkomna.

Sažetak

Ovaj rad je za cilj imao promotriti i opisati načine prevođenja prijedložnih izraza sa švedskog na hrvatski te sa hrvatskog na švedski. U tu svrhu prevedeno je ukupno pet tekstova od kojih su dva prijevodi sa švedskog na hrvatski (ulomak iz romana *Så går en dag ifrån vårt liv och kommer aldrig åter* i brošura *Det här är Arbetsförmedlingen*), a tri prijevodi sa hrvatskog na švedski (*Skroman, ali uman*, novinski članak *Na jesen ili zimu* i turistički tekst *Mali i obiteljski hoteli*). Na temelju navedenih prijevoda, uočeno je da švedski koristi prijedložne izraze mnogo češće od hrvatskog i to zbog većeg broja pasivnih rečenica te činjenice da hrvatski jezik ima znatno bogatiji sustav padeža. Ipak, u oba jezika prijedložni izrazi najčešće imaju ulogu priložne oznake ili atributa. Što se tiče priložnih oznaka, mjesne priložne oznake prevode se znatno lakše i sustavnije od vremenskih, dok kod atributa postoje razne varijante. Oba jezika mogu izraziti atribut putem prijedložnih izraza, ali u nekim slučajevima u hrvatskom se češće koriste imeničke fraze dok se u švedskom ponekad koriste složenice. Sve u svemu, nužno je da prevoditelj bude oprezan pri prijevodu prijedložnih izraza budući da, iako se mogu uočiti određene tendencije, črvstih pravila ipak nema.

Summary

The aim of this thesis was to analyse and describe ways of translating prepositional phrases in translations from Swedish to Croatian and from Croatian to Swedish. In order to accomplish this, five texts have been translated: two from Swedish to Croatian (an excerpt from the novel *Så går en dag ifrån vårt liv och kommer aldrig åter* and a brochure *Det här är Arbetsförmedlingen*), and three from Croatian to Swedish (*Skroman ali uman*, a newspaper article *Na jesen ili zimu* and a tourism-related text *Mali i obiteljski hoteli*). These translations have revealed the fact that prepositional phrases are used in Swedish significantly more than in Croatian. This is mainly due to a higher number of passive sentences in Swedish and the presence of a rich case system in Croatian. Still, both languages use prepositional phrases often, mostly as adverbials or attributes. When it comes to adverbials, adverbials of place seem to be easier to translate than adverbials of time, while there are more possible options when translating attributes. Both languages can use prepositional phrases as attributes, but in some situations Croatian prefers to use a nominal phrase while Swedish prefers a compound noun. All in all, translators need to be careful when translating prepositional phrases since, even if there are certain tendencies, there are no strict rules.

6. Källor och litteratur

Andersson, Erik (1993). *Grammatik från grunden*. Uppsala: Hallgren & Fallgren Studieförlag AB

Barić, Eugenija med flera (1997). *Hrvatska gramatika*. Zagreb: Školska knjiga

Bolander, Maria (2001). *Funktionell svensk grammatik*. Liber

Gardell, Jonas (1998). *Så går en dag ifrån vårt liv och kommer aldrig åter*. Stockholm: Norstedts Förlag,

<http://www.jutarnji.hr/globus/Globus-politika/na-jesen-ili-zimu-i-u-hdz-u-i-u-mostu-sve-uvjereniji-da-se-vlada-ne-moze-spasiti/4067850/> besökt den 23-05-2016

Obiteljski i mali hoteli(2010)utgiven av Hrvatska turistička zajednica, Zagreb

Radić, Damir (2009). „Skroman ali uman“ i *Hrvatski filmski ljetopis*, 59/2009, p. 7-9

Välkommen till Arbetsförmedlingen(2014)utgiven av Arbetsförmedlingen